

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Národnostní politika v Titově Jugoslávii

Jan Mrva

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

Národnostní politika v Titově Jugoslávii

Jan Mrva

Vedoucí práce:

PhDr. František Bahenský

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Františkovi Bahenskému, vedoucímu mé bakalářské práce, za poskytnutí cenných informací, rad a za odborné vedení po dobu přípravy a dokončení práce.

Obsah

Seznam zkratk	6
1 Úvod	7
2 Jugoslávské dějiny	10
2.1 Období nadvlády Osmanské říše	10
2.2 Jihoslovanská idea	11
2.3 Království Srbů, Chorvatů a Slovinců	12
2.3.1 Důvody rozpadu Království Srbů, Chorvatů a Slovinců..	14
2.4 Jugoslávie za 2. světové války	15
2.5 Vztahy mezi národy v období 2. světové války	16
2.6 Cesta komunistů a Tita k moci	17
3 Politika a národnostní otázka v Jugoslávii	19
3.1 Základní charakteristiky politického systému Jugoslávie	19
3.2 Represe	21
3.3 Kult Tita	22
3.4 Titova zahraniční politika	23
3.5 Unitarismus a federalismus	25
3.6 Národní a jihoslovanská identita	26
3.7 Federace a národnostní otázka	27

3.8	Snižování etnického napětí.....	28
3.9	Reformy a změny v 50. letech.....	30
3.9.1	Usmíření se Sovětským svazem.....	31
3.10	Období národnostního klidu.....	32
3.11	Změny a nastupující krize v 60. letech.....	34
3.12	Národnostní krize.....	37
3.13	Jugoslávie po smrti Tita.....	40
4	Závěr.....	42
	Seznam použité literatury.....	47
	Seznam příloh.....	50
	Přílohy.....	51
	Resumé.....	56

Seznam zkratek

SHS	Království Srbů, Chorvatů a Slovinců
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
NDH	Nezávislý stát Chorvatsko
AVNOJ	Antifašistická rada národního osvobození Jugoslávie
KSJ	Komunistická strana Jugoslávie

1. Úvod

Balkánský poloostrov je velmi rozmanitá a zajímavá oblast nacházející se na jihovýchodě Evropy. Z tohoto regionu budou pro mou bakalářskou práci důležité zejména ty skutečnosti, jež se týkají národů a etnik žijících v tomto prostoru. Těch je na Balkánském poloostrově velký počet a často jsou velmi různorodé a odlišné. Tato různorodost může plynout i z důvodu, že Balkánský poloostrov byl součástí velkého počtu evropských konfliktů a událostí. Pro příklad můžu jmenovat rozdělení římské říše, vpády barbarů, spor mezi dvěma centry křesťanství, osmanská nadvláda tohoto regionu a následné konflikty Osmanů s Habsburskou říší a další. Národy a etnika na Balkánském poloostrově žily často mezi dvěma rozdílnými okruhy civilizačně-kulturního charakteru. Mezi křesťanstvím a islámem, katolictvím a pravoslavím, Habsburskou monarchií a Osmanskou říší a také mezi západním a východním blokem (Šesták et al., 1998, s. 5). Chaos, který to muselo nutně zanechat na těchto národech, bojujících za svoje vlastní přežití na hranicích větších kulturních střetů, se musel projevit i na vztazích mezi těmito národy. Pocity vzájemnosti, vznikající například společným utlačovatelem, střídaly pocity nenávisti vůči sobě navzájem. Tyto nálady, které vůči sobě jednotlivé národy a etnika na Balkáně mají, se táhnou celými dějinami tohoto poloostrova až do současnosti a ovlivňují tak vzájemné společenské a politické vztahy.

Předmětem zájmu bakalářské práce bude jihoslovanský prostor, zejména státy bývalé Jugoslávie, případně státy okolní, které měly na jugoslávské státy nějaký vliv či dopad. Primárně se tedy budu zabývat oblastmi, které náleží Srbsku, Chorvatsku, Slovinsku, Bosně a Hercegovině, Černé hoře a Makedonii. Nebudu se však zabírat geografickými záležitostmi, ty s mojí prací nemají mnoho společného. Má bakalářská práce se bude zabývat společenskými a politickými vztahy mezi jugoslávskými národy, případně jejich vztahy s jinými státy, které je budou nějakým způsobem ovlivňovat. Hlavním tématem mé práce tedy

bude národnostní politika v Titově Jugoslávii a jakým způsobem byla v Jugoslávii řešena národnostní otázka. Jakých prostředků se využilo pro to, aby v Jugoslávii byly vztahy mezi národy co nejlepší a nedocházelo k žádným etnickým konfliktům, které zde jsou, jak víme z dějin jihoslovanského prostoru, běžné.

Titovou Jugoslávií nazývám období Jugoslávie od jejího vzniku po 2. světové válce, v roce 1945, po smrt Josipa Broze Tita v roce 1980.

Hlavním cílem mé práce je popsat a zhodnotit, jak byla národnostní otázka v Jugoslávii ve zmíněném období řešena, na jakých principech stála Titova politika, s jejíž pomocí, jakožto nejvyšší jugoslávský představitel, národnostní otázku řešil a popsat jaké další okolnosti ovlivnily národnostní politiku a tedy řešení národnostní otázky v Jugoslávii.

Považuji za správné v úvodní části práce nastínit i historické události a souvislosti, které vzniku Jugoslávie v roce 1945 předcházely a které ovlivnily vztahy mezi národy a etniky. Druhotně bych chtěl totiž také poukázat na to, že způsob jakým Tito národnostní otázku v Jugoslávii řešil a způsob jakým dokázal jugoslávské národy sjednotit, byl sice primárně převzatý z SSSR avšak, kdyby tento způsob nepoužil a především ho neupravil tak, aby vyhovoval specifickým podmínkám jugoslávského prostoru, nebyl by nikdy schopný vytvořit relativně etnický klidný státní útvar, jakým Jugoslávie mnoho let byla. Když se v minulosti národy na Balkáně spojily v jeden státní útvar, nebyl tento útvar stabilní a probíhaly v něm potyčky a rozpory mezi jednotlivými etniky. Chci tedy také jednoduše a pouze okrajově poukázat na to, že způsob řešení národnostní otázky před rokem 1945 a vznikem Jugoslávie měl dopad i na to, jakou národnostní politiku Tito zvolil.

Ve své práci také zmíním skutečnost, že Titova národnostní politika nezůstala po celou dobu trvání Jugoslávie stejná, ale vyvíjela se podle potřeb společnosti i samotného vůdce Jugoslávie. Pokusím se též nastínit, jakou roli hrála v národnostní politice osoba samotného J. B. Tita.

To, že se Jugoslávie v 90. letech 20. století rozpadla kvůli etnickým problémům je nyní již známý fakt. Neznamená to ovšem, že Titova národnostní politika byla po celou dobu jeho vlády chybná nebo špatná. V závěru této práce zmíním i některé okolnosti, které způsobily, že po dlouhou dobu relativně úspěšná (v porovnání s předchozími jugoslávskými státními útvary velmi úspěšná) národnostní politika nakonec selhala.

Práce bude mít popisný charakter a bude sepsána na základě prostudování odborné literatury. Při zpracování jsem vycházel zejména z literatury odborníků na oblast jihovýchodní Evropy, pánů Pelikána, Tejchmana a Vykoukala i z literatury dalších autorů, z nichž někteří z popisovaného regionu pochází.

2 Jugoslávské dějiny

2.1 Období nadvlády Osmanské říše

Přibližně do konce 15. století žila etnika budoucí Jugoslávie, Srbsko, Chorvatsko a Slovinsko relativně pokojně a víceméně odděleně. K nepatrným střetům docházelo pouze v hraničních oblastech. Toto soužití, společenský vývoj a v případě Srbska a Bosny i státní vývoj, však bylo přetrženo vpádem Turků. Osmanská říše a její expanze na území Balkánského poloostrova tak měla výrazný vliv na všechny národy obývající toto území.

Období od 16. do 18. století je tak zásadní pro další vývoj Balkánského poloostrova. Střední a jihovýchodní prostor připadl Osmanské říši a severozápadní prostor byl připojen k Habsburské monarchii. Osmanská nadvláda a časté střetávání mezi Rakušany a Turky totiž způsobilo velké vylidnění a zpusošení válečných oblastí a skupiny zde žijící byly nuceny opustit své domovy a migrovat do jiných oblastí Balkánu. Tímto míšením byla jednotlivá etnika, s různým vyznáním, přinucena žít vedle sebe. Vpád Osmanů tak způsobil, že někdejší kulturní dualismus katolické (především chorvatské území) a pravoslavné církve (především srbské území), byl rozšířen o islámské náboženství. Toto turecké vyznání bylo velmi silné a Osmané se také velmi usilovně a násilně snažili o islamizaci původních obyvatel Balkánu (Šesták et al., 1998, s. 113).

V této době se poprvé výrazně projevují náboženské konflikty na Balkáně, jež jsou však tvrdě trestány ze strany osmanské vlády.

Oblasti severozápadu a jihovýchodu balkánského poloostrova jsou vystaveny zcela odlišným kulturním a politickým prostředím.

Severozápadní oblast je pod vlivem středoevropské kultury a jsou zde provedeny některé reformace, které začaly v 16. století. Je tak zajištěn vzdělanostní vývoj. Pozdější cílená habsburská rekatolizace způsobila, že si katolická církev na tomto území uchovala silnou pozici i do dnešní doby.

Jihovýchodní a centrální oblast balkánského poloostrova je díky nadvládě Turků ochuzena o tyto reformace a její společensko-kulturní vývoj je na dlouhou dobu pozastaven. Dochází zde k míšení prvků byzantské ortodoxní kultury s prvky orientální, islámské civilizace (Šesták et al., 1998, s. 114).

Vpád a vláda Turků, která trvala více jak čtyři sta let, i jejich pozdější ústup z Balkánského poloostrova, spolu s vládou habsburské monarchie nad severozápadními oblastmi Balkánu, měli za následek značné kulturní, hospodářské, politické a ekonomické rozdíly, což mělo vliv na vztahy mezi jednotlivými národy a bude to mít vliv i na vztahy mezi národy v budoucí Jugoslávii. Velký činitel, který na tom má značnou zásluhu, je vstup dalšího velkého náboženství do této oblasti. Islámské obyvatelstvo, které po ústupu Turků zůstalo v tomto regionu, bude utlačováno a bude také zdrojem mnohých konfliktů.

Zde se tedy vytvořil zárodek komplikovanosti vztahů mezi národy Balkánského poloostrova.

2.2 Jihoslovanská idea

V 19. století, kdy se na Balkáně objevily silné myšlenky národa na sebeurčení. U Srbů, Chorvatů a Slovinců se především od počátku 19. století souběžně s bojem za národní osvobození rozvíjela Jihoslovanská idea. To byla myšlenka sjednocení všech jihoslovanských národů a zemí. Tato myšlenka měla dvě roviny. Podle první byli všichni Jihoslované jeden národ. Podle druhé bylo národů více, avšak všechny spojovala jazyková příbuznost.

V době 1. světové války Srbové prohlásili, že budou, mimo jiné, bojovat za osvobození ostatních jihoslovanských zemí pod vládou Rakousko-Uherska. Jihoslovanskou ideu podporoval i Jihoslovanský výbor¹, který hlásal myšlenku vytvoření jednoho samostatného státu ze

¹ Část chorvatských, dalmátských a slovinských politiků byla od začátku 1. světové války pro vítězství Srbska a států Dohody. Ti z nich, kteří emigrovali do zahraničí, vytvořili v roce 1915 Jihoslovanský výbor, který začal s protirakouskou kampaní.

států jihoslovanských, které podle této myšlenky tvořil jeden národ se třemi jmény.

V roce 1917 se na Korfu vedla jednání Srbské strany a Jihoslovanského výboru právě o tomto sjednocení Jihoslovanů v jeden stát, který měl být, podle Korfské deklarace, konstituční demokratickou a parlamentní monarchií, v jejímž čele by stála srbská dynastie Karadjordjevićů.

29. října 1918 chorvatský sněm vyřkl odtržení od Uher a vznik Státu Slovinců, Chorvatů a Srbů (Pelikán, 1994, s. 5-10).² Tento nový stát ovšem existoval jen jeden měsíc. Panoval v něm zmatek a anarchie vyvolaná válkou a také strach z italské armády, která chtěla obsadit přímořské území a tlaků okolních států, jež si chtěly, stejně jako Itálie, přivlastnit části území Státu Slovinců, Chorvatů a Srbů pro sebe. Tato složitá politická situace nutila Národní radu rychle jednat. A proto se Národní rada v Záhřebu rozhodla pro okamžité připojení k Srbsku a vytvoření jednotného státu. 1. prosince 1918 tak vzniklo Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (Dizdarević, 2002, 10).³ Z přílohy č. 1 je patrné z jakých územních celků Království Srbů, Chorvatů a Slovinců vzniklo.

2.3 Království Srbů, Chorvatů a Slovinců

Na konci 1. světové války byla ukončena jedna z etap národně emancipačního a osvobozenického boje Jihoslovanů za dosažení státní nezávislosti a samostatnosti. Tuto samostatnost však nezískaly jihoslovanské národy jako samostatné subjekty. Získaly jí v podobě společného státu. Nešlo však o prohru boje o nezávislost jednotlivých států. Jihoslovanská národní hnutí k tomuto společnému státu směřovala již delší dobu. Variant bylo více, integrační a separátní teorie národních hnutí se vzájemně proplétaly, avšak zvítězila právě tato možnost (Šesták et al., 1998, s. 380 - 382).

² Ve dnech 5. a 6. října 1918 vznikla Národní rada Slovinců, Chorvatů a Srbů složená ze zástupců Chorvatska, Slovinska, Dalmácie, Bosny a Hercegoviny, Terstu a Istrie. Národní rada se stala vládou nově vzniklého Státu Slovinců, Chorvatů a Srbů.

³ Ve zkratce SHS

Vznik Království SHS však nebylo úplně dobrovolné. Jak je již výše zmíněno, byl vynucen jistými okolnostmi a vznik proběhl v krátké době a velmi spěšně. Ke vzniku nedošlo z úplného vnitřního přesvědčení obyvatel a vznikl především z potřeby severních regionů, které se právem obávaly anexe svých území sousedními státy a vnitřních nepokojů.

Srbsko docílilo sjednocení všech Srbů pod jediný stát a srbský nacionalismus tak naplnil své úsilí. V jeho opozici bylo chorvatské republikánské myšlení. Slovinci, díky své náklonnosti k Bělehradu získali určitý stupeň samosprávy. Království Srbů, Chorvatů a Slovinců tak byla rozpolcená a nesourodá země, kde hlavní slovo měli Srbové. Jeden z hlavních problémů bylo nevyřešení vnitropolitického uspořádání. V nově vzniklém státě vládla srbská buržoazie v čele s dynastií a ta prosazovala centralistické zřízení státu a odmítala federální uspořádání. Prosazovala unitaristickou myšlenku, tedy, že všechny země v SHS jsou příslušníci jednoho národa.

Vláda musela řešit i mnoho jiných problémů. Na jednu stranu se musela zabývat spoustou revolučních hnutí, která se vyskytovala zejména v Chorvatsku, Černé Hoře a Makedonii. Na stranu druhou se musela zabývat ekonomickou situací (Dizdarević, 2002, 10).

Společensko politické krize ve 20. letech využil Alexandr Karadjordjević⁴ a v roce 1929 se prohlásil, pod záminkou politického ohrožení státu, za hlavní řídicí orgán, který není nikomu odpovědný. Rozpustil parlament a zrušil ústavu. Zavedl nové administrativní dělení státu (absolutně ignorující historické hranice jednotlivých států, jak je vidět z přílohy č. 2) a přejmenoval stát na Království Jugoslávie nebo také První Jugoslávie (Pelikán, 1994, 12-16).

Problémům se snažil zabránit mladý Petr II. Karadjordjević, který na trůn nastoupil po atentátu na Alexandra. Eskalace napětí v Chorvatsku a obavy z jeho odtržení a vytvoření vlastního státu vedly k vytvoření vlastní chorvatské bánoviny, která měla značné autonomní prvky. Avšak ani

⁴ Nastoupil po smrti Petra I. v roce 1921

taková opatření nezabránila rozpadu První Jugoslávie v období počátku 2. světové války (Thomas, 2009).

2.3.1 Důvody rozpadu Království Srbů, Chorvatů a Slovinců

Součástí Království Srbů, Chorvatů a Slovinců se stalo území Srbska, Chorvatska, Slovinska, Černé Hory, Slavonie, Dalmácie, Bosny a Hercegoviny, Slavonie a Vojvodiny. Skoro 12 miliónů obyvatel bylo spojeno do jednoho státního útvaru, který se odvolával na myšlenku trojmanného národa. Jihoslovanské národy se osamostatnily od cizí nadvlády a byly konečně spojeny do jednoho "vysněného" státu. Tento stát se však zrodil velmi rychle, spojení proběhlo shora a za podmínek, které v podstatě nedávaly jinou možnost. Problémem bylo nezajištění rovnoměrných práv a také uspořádání bánovin. Srbové hráli v novém státním útvaru prim a odmítali federativní uspořádání a prosazovali myšlenku unitarismu a centralismu. Srbové také vstoupili do nového státu jako vítězové války a byli přesvědčeni, že když bylo Chorvatsko a Slovinsko osvobozeno, mělo by tento fakt respektovat a určitým způsobem se podřídit.

Špatně řešená národnostní otázka, rozdělení země na teritoriální jednotky, které nerespektovaly národní hranice a prosazení tzv. srbského modelu⁵ spolu s ekonomickými rozdíly a nešvary z minulosti a války způsobily, že zejména Chorvaté reagovali vypjatým nacionalismem. Nic na tom nezměnila diktatura nastolená Alexandrem Karadjordjevičem. Vztahy mezi jednotlivými národy utrpěly velké šrámy. Slovinsko, spolupracující se srbskou vládou, mělo určité výsady. Naproti tomu Chorvaté byli Srby značně utlačováni.

Dalším problémem bylo, že se na tomto velkém území nacházela tři odlišná náboženství, jež jednotlivé národy rozdělovala možná ještě více než politické nebo státní uspořádání. Srbové a Makedonci byli pravoslavného vyznání, Chorvaté a Slovinci katolického a Albánci, Turci a slovanští Bosňáci muslimského vyznání.

⁵ Dominantní postavení a privilegování srbského obyvatelstva

Především díky neuspokojivému řešení národnostní otázky a prosazením srbského státního modelu, vznikly již v počátku (a posléze byly v průběhu let prohlubovány) problémy, jež stály za rozpadem SHS, respektive První Jugoslávie. Vznikly také nové křivdy, především mezi Chorvaty a Srby, jež později vyplují na povrch.

2.4 Jugoslávie za 2. světové války

Po vypuknutí 2. světové války v roce 1939 hlásala Jugoslávie neutralitu. Zahraniční politika měla být orientovaná na obě strany. Postupem času však bylo zachování neutrality stále těžší. Když Itálie zaútočila na Řecko a Bulharsko přistoupilo k Paktu tří⁶, měla jugoslávská vláda vážné obavy. Hitler měl na získání Jugoslávie velký zájem, neboť potřeboval suroviny a území pro svůj útok na SSSR. Jugoslávská vláda zanedlouho vstoupila do Paktu tří. Tento krok vyústil 27. března 1941 ve státní převrat. V návaznosti na tyto události se Hitler rozhodl pro urychlené obsazení Jugoslávie. Ta nebyla na válku připravena, král a vláda prchli do Velké Británie a zanedlouho poté došlo na bezpodmínečnou kapitulaci Jugoslávie. Fašisté chtěli Jugoslávii jako stát úplně zlikvidovat. K tomuto záměru jim posloužily národnostní rozpory uvnitř Jugoslávie (Starčević, 1970, s. 448-455)

Jak je vidět z přílohy č. 3, většinu země si mezi sebe rozdělili Němci, Maďaři, Italové a Bulhaři a byly zde ustaveny fašistické satelitní režimy. Z Chorvatska a Bosny a Hercegoviny vznikl Nezávislý stát Chorvatsko⁷. V jeho čele byl představitel chorvatských ustašovců⁸ Ante Pavelić, jehož

⁶ Pakt tří (neboli Tripartitní pakt, Pakt tří velmocí) byl pakt uzavřený 27. září 1940 mezi Třetí říší, Italským královstvím a Japonským císařstvím doplňující předchozí smlouvy mezi těmito mocnostmi (Butler, 2008, s. 61).

⁷ NDH - Nezavisna država Hrvatska

⁸ Chorvatští fašisté neboli ustašovci, měli velký vliv na vzniku Nezávislého státu Chorvatského. Jejich kořeny sahají až do Rakousko-Uherska, kde se utvořila Strana práva. Ta se postupně vyvíjela a v roce 1930 založil Ante Pavelić na jejích základech a principech hnutí Ustaša - Chorvatská revoluční organizace. Toto hnutí bylo revolučního charakteru a mělo za úkol vytvořit samostatný stát na chorvatském území. Zásady hnutí vypracované Pavelićem kladly důraz na historické tradice a na vytvoření totalitního režimu, který byl podle něj nutností pro další národní existenci. Součástí ustašovského myšlení byl antisrbský rasismus, antikomunismus, antidemokratismus, antisemitismus a katolický antimodernismus (Tejchman, 1992, s. 386-395).

vláda byla samozřejmě odpovědná německým a především italským fašistům (Hladký, 2005, s. 186-187).

2.5 Vztahy mezi národy v období 2. světové války

Okupací vojsky Osy a vytvořením NDH se v prostoru bývalého SHS vztahy mezi národy ještě zhoršily. Mnozí Chorvaté, především ustašovci v čele s Pavelićem, uvítali vytvoření NDH a začali razantně pracovat na svých chorvatských představách o novém státě. Pavelić přistoupil na představy Hitlera o konečném řešení židovské otázky, avšak k tomu přidal i svoji ideu "čistého státu". Byly vypracovány plány na očištění NDH od Srbů, Židů a Cikánů. Chorvaté začali Srbům oplácet staré křivdy a ústrky, kterých se Srbové za SHS na chorvatském obyvatelstvu dopustili. Byla přijata zákonná opatření, která na základě rasového motivu silně diskriminovala Srby a Židy. Díky těmto zákonům⁹ bylo již v roce 1941 odesláno tisíce chorvatských a bosenských Srbů do koncentračních táborů. Srbové na území NDH byli buď odesláni do koncentračních táborů nebo rovnou povražděni anebo byli nuceni se podřídit silné katolizaci a nebo vyhnáni do územně značně okleštěného Srbska (Hladký, 2005, s. 188-190). Za druhé světové války bylo pokatoličtěno přibližně 200 000 a zavražděno asi 125 tisíc Srbů! Uvádí se, že proti až brutálnímu chování Pavelićových ustašovců protestovali i někteří němečtí a italští představitelé (Šesták et al., 1998, s. 455 - 456).

Situace muslimů byla v NDH také složitá. Muslimové z Bosny a Hercegoviny, kterým sice NDH deklaroval vyznávat islám, neschvalovali rasistickou politiku Paveliće a četné muslimské rezoluce proti tomuto jednání toho byly důkazem. Muslimové z Bosny a Hercegoviny se také snažili prosadit myšlenku své autonomie, ovšem neúspěšně (Lovrenovič, 2000, s. 158-161).

⁹ Mimo jiné byla také zakázána cyrilice, zavíraly se srbské školy, Srbové nesměli vycházet v noci z domů, byli násilně vystěhováni ze svých obydlí a na mnoha místech museli nosit pásku s písmenem P (pravoslavac neboli pravoslavny) (Šesták et al., 1998, s. 455 - 456).

Motivem již zmíněných protestů proti vraždění Srbů a Židů byl i strach z budoucí Srbské odplaty proti nim. Do srbských pogrom se totiž zapojila i malá část bosenských muslimů.

Tyto obavy byly oprávněné, protože srbské obyvatelstvo se pochopitelně snažilo proti násilné politice ustašovců bránit. Projevem této obrany bylo například počínání četníků.¹⁰ Ti se řídili podle myšlenky srbského modelu státu a v té nebylo pro Muslimy a Chorvaty místo. K vypalování muslimských a chorvatských vesnic pochopitelně došlo a zapříčinilo, že i Muslimové začali na oplátku vypalovat srbská sídla (Hladký, 2005, s.191 -193).

Výsledkem tohoto stavu na Balkáně, v období 2. světové války, byl strach a násilí na všech stranách. V Kosovu, jež patřilo pod italskou správu, vedli Albánci boje se Srby a Černohorci. Byla to občanská válka o budoucí moc a také vyřizování si starých křivd, která měla mnohdy až vyhlazovací podobu. Vedle bratrovražedného boje probíhala také válka o osvobození od německých, italských, maďarských a bulharských okupantů. Četníci, ustašovci a gardisté¹¹ byli součástí obou vzájemně se prolínajících bojů a jejich výsledek byl velice nepřehledný (Dizdarević, 2002, s. 11).

2.6 Cesta komunistů a Tita k moci

V průběhu 2. světové války působilo na území Jugoslávie značné množství partyzánských a protiokupačních skupin. Mezi tyto skupiny

¹⁰ Četnická tradice sahá až do středověku kdy se v horských oblastech Balkánu tvořily oddíly zbojníků, kteří okrádali vládnoucí Turky. Když začalo vznikat národní myšlení a boj o svobodu, tyto oddíly se na tomto boji významně podílely. První oddíly srbských četníků bojovaly už v povstáních proti Osmanské říši a když vzniklo Království Srbů, Chorvatů a Slovinců staly se tyto oddíly legální. Sloužily jako součást armády, především jako výzvědné a diverzní jednotky. Četníci neutrpěli po vpádu německých vojsk větší ztráty a začali se soustředit na nového nepřítele, kterým se stali chorvatští fašisté - ustašovci, kteří začali srbskému národu "oplácet" zacházení SHS. Hlavním představitelem Četnického hnutí byl Dragoljub Mihailović. Ideologie četníků byla velkosrbská, protichorvatská, a v zásadě i protijugoslávská (Tejchman, 1992, s. 386-395).

¹¹ Quislingová skupina, která vznikla spojením Vesnické stráže, Sokolské legie a Slovinské legie. Pod vedením generála Rupnika, hlásali gardisté myšlenky nového slovinského státu, jež by se opíral právě o gardisty a o katolickou církev. (Tejchman, 1992, s. 386-395).

patřili i komunisté. V listopadu 1942 se v Bosně uskutečnilo shromáždění, z něhož vzešla Antifašistická rada národního osvobození Jugoslávie¹² vedená Josipem Brozem Titem (Pelikán et al., 2005, s. 424). Toto koordináčně-osvobozené hnutí se prohlásilo za exekutivní sílu a deklarovalo si územní požadavky některých odebraných území a také přiznávalo existenci makedonského a černohorského národa. Avšak až o rok později AVNOJ prohlásil, že budoucí jugoslávský stát bude založen na federativním principu. Partyzánské organizace v čele s AVNOJ měly v té době veliký vliv a podporu obyvatel, a tak po válce mohly rozhodnout, jaký bude osud Jugoslávie. Fakt, že Jugoslávie byla osvobozena převážně právě těmito jednotkami a nikoliv spojeneckými vojsky, jim výrazně přispíval. Komunisté měli v AVNOJ početní převahu a tak začaly přípravy jednostranického systému v nové Jugoslávii podle sovětské předlohy (Cabada, 2008, s. 223-224).

Komunistická strana se již od počátku války prezentovala bojem za práva všech jugoslávských národů bez rozdílu. Všechny národy měly mít stejná práva a postavení, bez náboženské nebo rasové diskriminace. Tyto cíle se komunisté snažili prosazovat již od počátku války a na rozdíl například od četníků nebyly motivy jejich počínání nacionální, ale především politické. Důvodem národnostní politiky, kterou komunisté hlásali, byly pochopitelně utilitární důvody získání moci a prosazení stalinského režimu v budoucí Jugoslávii (Pelikán, 1997, s. 9-10). V době, kdy byly nacionalistické vášně velmi silné, měli komunisté výhodu. Jejich antinacionalistický program byl tedy hlavní příčinou, proč se dostali po válce k moci. Pro prostý lid, žijící obklopen pokusy šovinistických skupin a jejich programů o prosazení srbských, chorvatských, albánských i bulharských nacionálních myšlenek násilnou cestou, byl velmi šokován. Na řadu přišla deziluze a upadání sympatií nacionalistických hnutí. Po konci války došlo k tomu, že obyvatelstvo uvítalo myšlenky etnické stability a klidu. Program KSJ tak byl záměrně sestaven jako opak

¹² Ve zkratce AVNOJ - Antifašistično vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije

meziválečného jugoslavismu, který, jak bylo výše zmíněno, moc úspěšný nebyl (Pelikán, 1992, s. 273).

Program KSJ byl úspěšný i díky postavě Josipa Broze Tita. Poté co byl zvolen hlavou AVNOJ, jeho postavení stále sílilo. Světové mocnosti ho na Teheránské konferenci dokonce uznaly nejvyšším státním zástupcem Jugoslávie a začaly ho podporovat. V roce 1944 měl Tito k dispozici skoro 400 tisíc mužů. Konec války v Jugoslávii nastal 15. května 1945 a Tito, který počet své vojenské síly, oproti roku 1944, skoro zdvojnásobil, byl tím, kdo šel do vedení nově vznikajícího státu. Exilová vláda byla odstavena od moci a z předválečné monarchie se stal jednotný federativní stát, jehož součástí bylo šest federativních republik, někdy také nazývaný Druhá Jugoslávie (Dizdarević, 2002, s. 12).

3. Politika a národnostní otázka v Jugoslávii

3.1 Základní charakteristiky politického systému Jugoslávie

AVNOJ měl po válce významné postavení. Byl totiž původně složen z partyzánských jednotek, jež se za války těšily výrazné oblibě mezi obyvateli. Jugoslávie byla osvobozena vlastní silou, právě pomocí těchto partyzánů, bez nějaké výrazné pomoci zahraničních vojenských jednotek. Komunistická strana, která měla v AVNOJ převahu, tak po válce disponovala hlavním slovem v politických záležitostech. Když se 11. listopadu konaly první svobodné parlamentní volby, Komunistická strana jasně vyhrála. Kandidátní listina byla složena převážně z komunistických kandidátů. Pár míst bylo obsazeno nekomunistickými kandidáty, avšak stále členy AVNOJ a několik míst bylo nabídnuto i nekomunistickým opozičním politickým stranám. Ty se ovšem rozhodly volby bojkotovat, jako protest vůči federativnímu uspořádání nově vznikajícího státu, a také proto, že komunistická strana nátlakem bránila opozici v předvolební kampani. Komunisté, vedeni Titem, by zřejmě ve volbách zvítězili i regulérním způsobem, avšak vliv, který získali během války a po válce,

jim umožnil volby částečně zmanipulovat. Voleb se 11. listopadu 1945 zúčastnilo 89% voličů, ze kterých 88% hlasovalo pro kandidáty AVNOJ, tedy pro kandidáty Komunistické strany Jugoslávie (Pelikán, 1994, s. 31).

Po vzniku Federativní lidové republiky Jugoslávie¹³, byla 31. ledna 1946 schválena nová ústava, jež byla založena na ústavě sovětské z roku 1936. Tato nová ústava dělala z Jugoslávie přísně centralizovaný stát, založený na principech tzv. demokratického centralismu. Všechny nadřízené orgány tak měly možnost změnit rozhodnutí podřízeného orgánu na neplatné (Cabada, 2005, s. 69).

Je důležité zmínit, že jugoslávská ústava byla založena na sovětské ústavě především tím, že uznávala existenci etnik, jež do té doby nebyly uznány, jako například Makedonci nebo Černohorci. Stejně jako v ústavě ze Sovětského svazu, i v nové jugoslávské ústavě bylo zakotveno, že tyto národy budou součástí federálního státu a budou mít vlastní republiku (Balut et. al., 2003, s. 116-118).

Jednotlivé republiky a autonomní krajiny získaly poměrně rozsáhlou autonomii. Ta byla ovšem značně formální. V každé republice byla vytvořena republiková vláda, která spravovala všechny oblasti kromě financí a finančního plánování, zahraniční politiky, obrany, spravedlnosti a komunikace. Všechny republiky měly svojí vlastní ústavu. Ta musela ovšem být v souladu s ústavou federální. Ústavy, které schvalovaly vlády jednotlivých republik, tak byly spíše kopií ústavy federální. Všechna důležitá rozhodnutí vydávala federální vláda, vedená politbyrem Komunistické strany Jugoslávie. Politbyro bylo složeno ze čtyř politiků. Není náhodou, že všichni vyhovovali ideji federace, rovnoprávnosti všech národů Jugoslávie. Byly zde přítomni zástupci čtyř nejpočetnějších jugoslávských národů. Josip Broz Tito byl Chorvat, Edvard Kardelj Slovinec, Aleksandr Ranković Srb a Milovan Djilas byl Černohorec. Paritní zastoupení tak bylo přítomno i v tomto faktickém centru moci v Jugoslávii (Cabada, 2004, s.179-178).

¹³ Ve zkratce FLRJ

3.2 Represe

Komunistická strana Jugoslávie kopírovala stalinistický vzor velmi věrně i po stránce likvidace svých politických odpůrců. Těch pár nekomunistických poslanců zvolených ve volbách bylo mezi posledními, co v roce 1946 kritizovali nový režim. Neformální vůdce opozice byl poslanec Dragoljub Jovanović, člen Národní rolnické strany. Ani tato víceméně neškodná forma opozice netrvala dlouho. Vládnoucí oligarchie (nejen) Jovanoviće brzy zatkla a odsoudila ho ve smyšleném procesu k mnohaletému vězení. Tyto legální opoziční spolky však nebyly hlavním problémem Komunistické strany Jugoslávie. Vedení se muselo potýkat s početnými zbytky partyzánských oddílů, jež kontrolovaly špatně přístupné horské oblasti. Odpor zbytků četníků a ustašovců byl ovšem také potlačen. Armáda a tajná policie pronásledovala četníky i další guerillové spolky a nakonec zatkla i vůdce četníků Dragoljuba Mihailoviće, který odmítl odejít do zahraničí a po zmanipulovaném procesu ho nechala popravit. Mihailović byl po válce hlavní hrozbou komunistů, avšak svoji šanci díky svému nacionalistickému a prosrbskému programu, jež v té době ztratil svoji přitažlivost pro drtivou většinu obyvatel Jugoslávie, promrhal. Jeho smrt tak byla nešťastnou tečkou za neúspěšnou politikou četníků.

Dalším střediskem opozice byla katolická církev. Komunistická strana byla ochotna uznat určitou autonomii církve, avšak až poté co proběhla neutralizace nejvyšších církevních představitelů, těch co hlasitě nesouhlasili s novým režimem. Někteří církevní představitelé navíc pomáhali ustašovcům a četníkům a celý proces vyvrcholil uvězněním hlavy katolické církve, arcibiskupa Alojzije Stepinace a přibližně 200 dalších kněží. Pravoslavní tvořili v roce 1948 49,5%, katolíci 36,7% a muslimové 12,5% obyvatel celé Jugoslávie (Vykoukal et. al., 2000, s. 215-216). Muslimové od počátku spolupracovali s novým režimem, avšak ani některým z nich se pronásledování nevyhnulo.

Represe zastihly i všechny další odpůrce režimu, jako například probulharsky orientované Makedonce, politiky z exilové vlády, kteří se po válce vrátili do vlasti, obyvatele spolupracující s Italy v pobřežních oblastech a kolaboranty z války. V letech 1946 - 1947 se tak komunistům podařilo zbavit veškeré opozice a stali se v podstatě jedinou politickou silou v Jugoslávii na příštích 40 let. To bylo velmi důležité při řešení národnostní otázky, protože se Jugoslávie zbavila nacionálních skupin, které by narušovaly nastolenou jednotu všech národů.

K tomu jim ve velké míře pomáhala tajná policie, která podobně jako v Sovětském svazu pronikla do všech pozic ve společnosti. Akce tajné policie byly z počátku namířené proti opozici, avšak po její likvidaci se postupně zaměřily i proti "vlastním" skupinám obyvatelstva, jež se mohly potencionálně stát nepřáteli Komunistické strany Jugoslávie. Mnoho lidí bylo donuceno přiznat se k zločinům, které nikdy nespáchali a poté za to byli tvrdě potrestáni (Šesták et al., 1998, s. 499-500).

3.3 Kult Tita

Josip Broz Tito hrál v Jugoslávii důležitou roli. Nejdříve zastával roli generálního tajemníka Komunistické strany Jugoslávie a předsedy vlády a později, když se vytvořil post prezidenta, zastával tuto funkci také a to až do své smrti. Jeho pravomoci byly téměř diktátorské, avšak o některých věcech musel rozhodovat společně s vedením politbyra a jeho pravomoci tak nebyly úplně neomezené.

Jeho mytologizace byla hned po Stalinovi největší ve východním bloku. Jeho fotografie visely na všech veřejných místech, byly po něm pojmenovávány ulice a dokonce i města. Obdržel mnoho ocenění například řád národního hrdiny, stal se čestným občanem všech měst v Jugoslávii a také byl čestným předsedou akademie věd (Ridley, 1995, s. 236). Tito se stal i vlastníkem všech minulých královských rezidencí a byl kmotrem každého devátého dítěte narozeného v jedné rodině, stejně jako dříve král.

Velké množství lidí ho opravdu zbožňovalo. Tito však nikdy test svojí oblíbenosti nepodstoupil ve svobodných volbách, i když by s největší pravděpodobností i tak uspěl. Jeho popularita byla největší v poválečném období především díky tomu, že byl hlavní postavou při osvobození Jugoslávie. Jeho gloriola však neklesala strmě dolů, ale držela se po celou dobu jeho vlády. Byl jedním z mála politických vůdců 20. století, co vydrželi u moci tak dlouhou dobu, celých 35 let. Jeho pohřeb v roce 1980 dokazoval velikost tohoto vůdce (Glenny, 2003, s. 442; Bankowicz, 2002, s. 399-402). Dalo by se říct, že Tito Jugoslávii sjednocoval.

3.4 Titova zahraniční politika

Titova zahraniční politika je pro vývoj Jugoslávie důležitým faktorem. Díky ní se Jugoslávii podařilo vypořádat s nepříznivou poválečnou ekonomickou situací. Byl to jeden mnoha faktorů, který zabránil etnickým nepokojům a příznivě působil na Jugoslávii jako celek.

Jugoslávie směřovala k politické nezávislosti na Sovětském svazu již od jejího počátku. Zároveň chtěla, aby ji Sovětský svaz podporoval v některých oblastech, jako například ve sporech o území na Istrijském poloostrově, především šlo o oblast Terstu. Proti se postavily západní mocnosti, které se obávaly přílišného spojení Jugoslávie se Sovětským svazem.

Ač Jugoslávie respektovala autoritu Moskvy, snažila se současně o posílení mezinárodní pozice. K tomu mělo posloužit připojení Bulharska a Albánie a vytvoření balkánské federace. Ta měla v konečném důsledku zahrnovat i Maďarsko, Rumunsko a případně i Řecko, když by se i zde dostali komunisté k moci. Připojením Bulharska a Albánie se počítalo s oslabením národnostních rozporů v Makedonii a Kosovu. Hlavním důvodem bylo již zmiňované posílení pozice Jugoslávie na mezinárodní scéně.

Díky těmto, v budoucnu neuskutečněným, záměrům se zhoršily vztahy se Sovětským svazem, který nechtěl dovolit vznik tak velkého státního celku v jihovýchodní Evropě. Ten by totiž mohl díky své rozloze,

počtu obyvatel a politické a ekonomické síle narušit úsilí SSSR o rozšíření moci do celé střední a právě jihovýchodní Evropy a také narušit postavení samotného Stalina, který chtěl mít moc nad celým východním blokem. Spor mezi Stalinem a Titem, který doprovázely mnohé intriky z obou stran, vyvrcholila vyřazením Komunistické strany Jugoslávie z Informbyra¹⁴. Jugoslávští komunisté po vyřazení uspořádali sjezd, kde všechny argumenty pro vyřazení shledali nepravdivými. Jugoslávská veřejnost vnímala tento sjezd jako vyjádření podpory současnému byru KSJ 2300 delegáty a to znamenalo výrazné posílení pozice Titovi vlády v očích veřejnosti. Jugoslávská komunistická strana vyšla z této roztržky vítězně. Díky odvážnému kroku KSJ, která odmítla, aby se Stalin vměšoval do jejích vnitřních záležitostí, soudružnosti jugoslávského vedení a především díky veřejnému mínění jugoslávských občanů, kteří byli ochotni bránit svoji zemi, se podařilo něco, o co se nikdo ve východním bloku dosud nepokusil. Je důležité zmínit, že tento "mat Stalinovi", jak je tato událost nazývána, by se bez většinové podpory jugoslávské veřejnosti nikdy nemohl uskutečnit. Byl to také Stalinův jediný politický neúspěch v zahraniční oblasti (Šesták et al., 1998, s. 503-512).

Po této roztržce se Jugoslávie pokoušela o zlepšení vztahů se západními zeměmi. Ty se díky svým geopolitickým zájmům rozhodly Jugoslávii podporovat jak politicky tak i ekonomicky. Bylo uskutečněno mnoho půjček, díky nimž Jugoslávie mohla uskutečnit mnoho reforem a dokončit industriální rekultivaci po 2. světové válce. Západním státům se nepodařilo změnit Titovu vnitřní politiku a tak byla oscilace mezi západem a východem velmi výhodná a Jugoslávie se stala významným hráčem na poli evropské ekonomiky (Pelikán, 1994, s. 46-49). Vítězství v roztržce se Sovětským svazem a posílení postoje Tita a vedení Jugoslávie v očích obyvatel, bylo spolu s příznivou ekonomickou situací jedním z faktorů při úspěšném řešení národnostní otázky.

¹⁴ Nadnárodní organizace Komunistických stran

3.5 Unitarismus a federalismus

Jak už bylo částečně zmíněno výše, objevuje se již od 19. století na jihoslovanském území názor, že by národnostní otázku mohly řešit všechny jihoslovanské národy společně. Součástí této myšlenky byla tvorba společného státu, který by byl nezávislý a poskytl by všem národům prostor pro rozvoj. Tuto myšlenku zastávaly především kulturně-politické elity jednotlivých států a zesílila v období 1. světové války. S postupem vývoje se ukázalo, že každý národ si do této myšlenky společného státu vkládal své ideje a zájmy, které byly ovšem v rozporu s názory ostatních národů. Jihoslovanská myšlenka tedy nebyla každým národem vnímána stejně, ale u každého z nich byl její součástí jiný národní program. Pro zdárné vytvoření jihoslovanské ideje bylo nutné, aby byl brán zřetel na stěžejní zájmy jednotlivých národů a to u každého stejnou mírou, tedy na principu rovnoprávnosti. Je možné říci, že jihoslovanská idea v sobě měla od počátku její tvorby a vývoje bazální vlastnost a to nejednotnost zájmů jednotlivých národů a jejich rozličné a z části samostatné národní vědomí (Pleterski, 1986, s.10). Toto rozdílné národní vědomí se poté projevovalo přizpůsobováním jihoslovanské ideje a vytvářením srbských, chorvatských, albánských, ale například i bulharských nacionalismů.

Národnostní otázka byla přítomna v celých moderních dějinách politiky jihoslovanských národů. Ať už byla řešena s menší či větší intenzitou, zdárně či nikoliv, vždy byla součástí politických debat. Na základě historických událostí, v podobě tvorby jednotného státu a národnostní politiky jeho představitelů, bychom mohli uvést dva základní přístupy k řešení národnostní otázky v jihoslovanském prostoru. Oba přístupy podléhají stejnému základu v podobě jihoslovanské myšlenky, avšak oba se liší přístupem k uspořádání společného státu a přístupem k řešení národnostní otázky.

První přístup byl unitaristický. Unitarismus byl založen na principu mononacionality jihoslovanských národů. Jihoslované byly podle něj

jeden národ, který měl mít jeden stát. Někdy se také v této souvislosti užívá pojem národní unitarismus.

Z výše napsaného je jasné, že takovéto řešení národnostní otázky bylo neproveditelné. Dějiny jugoslávského národa ukázaly, že jednotlivé národy byly etnicky příbuzné, avšak historicky determinované rozdíly (mezi které se počítá i rozdílné náboženství) mezi nimi vytvářely propast, kterou nebylo snadné překonat. Tím jak každý národ do jihoslovanské ideje vkládal svoje národní představy a myšlenky, byl unitarismus často důvodem vyostření národnostní otázky¹⁵, než aby byl jejím plným řešením.

Druhým přístupem je federalismus. Federalismus byl oproti unitarismu založen na principu multinacionality jihoslovanských národů, která měla historické pozadí. Při řešení národnostní otázky se federalismus přikláněl k historickým zkušenostem a snažil se o uspořádání státu, které by bylo založeno na rovnoprávnosti jednotlivých etnik a pochopitelně i multistátnosti. V takovém státu by byl umožněn rozvoj a byla uznána individualita všech národů (Čulinović, 1955, s. 15-20; Balut et. al., 2003, s. 115-118).

Z popisu historických souvislostí v úvodu práce je jasné, že unitarismus se projevoval především do 2. světové války. Po ní se uspořádání státu řešilo federalistickým přístupem. Komunistická strana Jugoslávie kladla důraz právě na multinacionalitu a rovnoprávnost národů. Tento program byl pro občany přitažlivější a tak vznikla Jugoslávie založená právě na principu federalismu.

3.6 Národní a jihoslovanská identita

V Jugoslávii se po 2. světové válce zmíněná multinacionalita a rovnoprávnost národů zdůrazňovala heslem: "Bratrství a jednota". Když vznikala jihoslovanská idea, národní vědomí národů v jihoslovanském prostoru bylo rozličné a samostatné. Proto se v nově vzniklé Jugoslávii kladl důraz na bezkonfliktnost mezi jednotlivými etniky a toto heslo bylo

¹⁵ Především v meziválečné Jugoslávii

projevem této snahy. Koncept bratrství a jednoty ve spolupráci s politikou a vzdělávacím systémem KSJ pomáhal utvářet tvorbu identifikačních matrik. Lidé si totiž utvářeli nadnárodní (jihoslovanskou) identitu, jež byla právě na hesle jednota a bratrství založena. Nadnárodní identita byla nadřazena identitě národní. Občané v Jugoslávii měli minimálně dvě základní identity. Svoji národní, která vyjadřovala vztah k vlastnímu národu a poté nově vytvořenou státní jihoslovanskou identitu. Ta nevyvracela identity národní, ale koexistovala s nimi. Obě identity nebyly ve vzájemném konfliktu. Když k němu došlo, vyřešil se ve většině případů podřízením národní identity vůči identitě jihoslovanské.

Tato nová jihoslovanská identita byla jedním z důvodů, proč byly vztahy mezi národy v Jugoslávii poměrně klidné. Případné rozpory mezi národy byly způsobeny reorganizací identifikační matriky, kdy začaly výrazně převládat národní identity nad identitou jihoslovanskou. To se projevilo zejména na konci 80. a v počátku 90. let (Balut et. al., 2003, s. 116-117).

3.7 Federace a národnostní otázka

To, proč vznikl nový jugoslávský stát jako federace, mělo svůj důvod. Byl to samozřejmě převzatý stalinský koncept, avšak v Jugoslávii poněkud přeměněný pro místní podmínky. V Jugoslávii se například nepraktikoval koncept hlavního národa, který v SSSR představoval Ruský národ. Vše bylo založeno na rovnosti mezi národy, uznání národní existence a také na rozvoji jazyka, školství a kulturního rozvoje všech národů. Poprvé se tak v dějinách jugoslávského státu neprosazovala moc nebo nezvýhodňovala pozice některého národa.

Federalismus měl tedy kauzální vztah s řešením národnostní otázky. Byl to způsob jak národnostní otázku řešit, avšak na druhé straně národnostní otázka byla důvodem, proč se federativní uspořádání uskutečnilo. Království SHS byl unitární stát a národnostní otázka se příliš neřešila. To byl také důvod, proč království SHS v počátcích války zaniklo. Projevily se v něm dlouhodobé národní rozpory mezi etniky,

náboženská otázka, ekonomické rozdíly a rozdíly ve stupni vývoje. Bylo tedy jasné, že nový stát se po 2. světové válce také nestane unitaristickým. Federace byla nejvhodnějším řešením pro tamní situaci (Pelikán, 1992, s. 374-375).

Titova vláda, která byla značně oligarchická, tak formálně realizovala federativní přestavbu státu. Jak již bylo zmíněno výše, státy získaly podle ústavy samostatnost a určité pravomoci. Ty ovšem byly značně formální. Právě centrum moci bylo v politickém byru Komunistické strany Jugoslávie a především v osobě Tita. Tito a jeho režim se snažil o úplné zmírnění nacionálního napětí a řešení národnostní otázky právě cestou vytvoření takových ústavních nařízeních, která by měla situaci vyřešit. Avšak právě toto ústavní řešení národnostní otázky představuje rozpor s neschopností komunistického vedení Jugoslávie vytvořit skutečné harmonické prostředí, bez etnického napětí. Podle Baluty (2003) byla pro Jugoslávii typická diskrepance mezi normativní (ústavní) úpravou mezinárodních vztahů a skutečnou implementací normativní úpravy, jíž se nepodařilo vytvořit skutečné integrační mechanismy a činitele, které by v dostatečné míře zajistily podmínky pro společnou existenci a zamezily konfliktům ve společnosti a vyřešily je.

3.8 Snižování etnického napětí

I když nedošlo k úplnému vyřešení všech konfliktů, Titův režim dokázal etnické napětí oproti minulosti velmi snížit. Zmírnil otevřené nepřátelství mezi národy a vyřešil ty nejzávažnější etnické problémy. Z vnějšího pohledu se Jugoslávie zdála být jednotným státním celkem, bez výrazných národnostních potíží. Titovu národnostní politiku lze tedy považovat za úspěšnou, hlavně v poválečných letech. Koncept federace, snaha o vyrovnaní ekonomických rozdílů, snaha o dodržování stejných práv pro všechny národy a myšlenka rovnosti a solidarity tak mohla přijít s řešením všech národnostních problémů v jugoslávském regionu.

Kromě již zmíněných prostředků se Titova vláda snažila zmírnit etnické napětí i dalšími politickými a společenskými opatřeními. Tito nepovolil uskutečnění diskuse o podílu jednotlivých etnik na vznícení nacionálních zločinů za 2. světové války. Záměrně byla předkládána nepravdivá čísla o obětech jednotlivých národů¹⁶ a byly upozaděny důkazy o šovinistických myšlenkách Chorvatů, obyvatel Kosova a dalších etnik za války (Pelikán, 1994, s. 65). Také se nedělal rozdíl mezi přívrženci četníků nebo ustašoviců a bylo s nimi zacházeno stejným způsobem. Zakázány byly také přesuny některých etnik, která v minulosti musela opustit své území a nyní se chtěla vrátit. Například byl zabráněn návrat srbských kolonistů do Kosova a Makedonie. Znemožněním těchto přesunů se zajistila podpora "malým" národům. Byl to důkaz vlády o tom, že podporuje všechny národy a etnika stejným způsobem a žádný z nich není privilegovaný.

Úspěch Titovy národnostní politiky měl pozitivní důsledek při sporu se Sovětským svazem, jak již bylo uvedeno výše. Snahy některých nacionálních skupin o rozdmýchání nacionálních vášní Titův režim vždy potlačily. Po roztržce se Sovětským svazem, však byly represe vůči nacionálním skupinám spíše výjimečné a perzekuce probíhaly zejména vůči prosovětské opozici. Vnější nátlak sovětského bloku také vedl ke sjednocení příslušníků Jugoslávie. Jugoslávská vláda také přistoupila na značně liberální postoj vůči minoritám států ze sovětského bloku. Vláda i skrze tisk sice odsuzovala politiku sovětského bloku, avšak nepodnikla vůči těmto minoritám kolektivní sankce, jako například podniklo Rumunsko proti srbské menšině. Národnostní klid v Jugoslávii byl také důležitou otázkou pro západní velmoci. Nejen díky jejich podpoře, ale i díky příznivé ekonomické situaci, se především 50. léta nesla v duchu relativního nacionálního klidu. I díky výhodným úvěrům od západních zemí rostl národní důchod několik let i o 10% za rok. Stoupla tak životní úroveň všech lidí v Jugoslávii a i zaostalejší regiony učinily znatelný krok směrem kupředu v socioekonomické oblasti jejich vývoje. Jugoslávie však

¹⁶ Výrazně větší počet obětí ve 2. světové válce byl z řad srbského národa

nikdy nevstoupila do žádné západní spojenecké organizace, jako byla například Severoatlantická aliance a střežila si svoji suverenitu ve vnitřní politice (Pelikán, 1992, s. 374-375).

3.9 Reformy a změny v 50. letech

Na počátku 50. let započaly mnohé reformy, které měly národnostní stabilitu ještě více umocnit. Je třeba zdůraznit, že téměř všechny tyto vnitropolitické reformy, změny ústavy a přidávání jejích dodatků byly víceméně formální povahy. Změny byly na první pohled velké a umožňovaly účast občanů na státní správě, ale na pohled druhý se nic neměnilo na tom, že hlavní slovo mělo vždy komunistické vedení v čele s Titem.

Upuštěním od sovětských metod a zavedení tzv. socialistické demokracie¹⁷ se projevilo v dodatcích ústavy v roce 1950, 1952 a ve změně ústavy v roce 1953. Státní hospodářství bylo díky těmto změnám v ústavě z části změněno na hospodářství družstevní. Byla zaváděna dělnická samospráva. Dělnické rady měly samy rozhodovat o hospodářském plánu a dělbě zisku. Na tomto příkladu je přesně vidět, jak byly ústavní změny pro občany velmi lákavé, protože jim formálně dávaly velkou autonomii. Ovšem, jak již bylo řečeno, všechny důležité podniky byly stejně v moci vedení státu a tak se na situaci v zásadě nic nezměnilo. Na druhou stranu z celkového pohledu se tento systém změn, který byl nazván socialistickým realismem, poměrně dobře uchytil a byl zdařile uplatňován. Byl vytvářen jednotný ekonomicko-politický systém.

Změna ústavy v roce 1953 přinesla také zavedení institutu referenda (další důkaz o možnosti obyčejných občanů podílet se na výkonu moci) a zavedla funkci prezidenta, jež nahradila předsednictvo federace (Cabada, 2008, s. 225-226). Prezidentem se samozřejmě stal sám Tito, který si tak zajistil ještě výraznější postavení, než měl do té doby.

¹⁷ Socialistická demokracie byla demokracie ekonomická, nikoliv politická. Stále se jednalo o víceméně totalitní režim.

Reformy prováděné v 50. letech byly prováděné shora a byly tedy výsledkem rozhodnutí vládnoucí oligarchické špičky vedení státu, která je prováděla bez vlivu širší veřejnosti, nekonceptně a také kvůli svým mocenským zájmům. Tato opatření, ale v konečném důsledku opravdu znamenala otevření cesty k případné změně a hloubkovým reformám společnosti. Díky zvýšení dělnické samosprávy se vytvořila možnost, že by se za jistých okolností mohly i širší vrstvy společnosti opravdu podílet na moci ve státě, nejen formálním způsobem (Šesták et al., 1998, s. 518-520).

To, že byly reformy prováděny nekonceptně, nic nemění na faktu, že se pomocí těchto změn zabraňovalo národnostním konfliktům. Liberalizace atmosféry uvnitř státu měla díky těmto reformám na vztahy pozitivní vliv. Poklesl útlak a dohled státní moci a přišlo částečné uvolnění režimu. Došlo k posílení pravomocí jednotlivých republik a v tomto trendu posilování relativní moci jednotlivých států se i v budoucnosti pokračovalo.

3.9.1 Usmíření se Sovětským svazem

Když v roce 1953 zemřel Stalin, jugoslávská vláda vyčkávala, jestli se změní zahraničně-politický postoj SSSR k Jugoslávii nebo zda nátlak vůči Bělehradu zůstane beze změny. Po nečekaném pozvání jugoslávské delegace na Stalinův pohřeb do Moskvy započal proces normalizace vztahů Jugoslávie a SSSR. Vedení Sovětského svazu nabídlo Jugoslávii návrat do sovětského bloku a zapomenutí na roztržku započatou v roce 1948. To však jugoslávské vedení jasně odmítlo. Pro obnovení vztahů si Jugoslávie stanovila podmínku odvolání všech obvinění vznesených proti ní Stalinským režimem a kompenzaci škod, které Jugoslávii roztržka způsobila. Jugoslávské vládnoucí kruhy byly spojeny v názoru postupné normalizace za podmínek, že ústupky podnikne především sovětské vedení.

Poté co se v SSSR dostal k moci N. S. Chruščov, začalo usmíření nabírat na tempu. Sovětské vedení z části přistoupilo na jugoslávské požadavky a sám Chruščov razil názor, že je třeba zlepšit obraz Sovětského svazu v zahraničí a že bude třeba zaplatit za Stalinovu politiku. Po četných diplomatických jednáních se vztahy ještě více zlepšily a SSSR přestal s protijugoslávskou kampaní a byly rozpuštěny protitovské skupiny uvnitř států východního bloku. Propuštění byli také Jugoslávci zatčení v sovětském bloku pro domnělou nepřátelskou aktivitu. Vstřícné kroky jugoslávského vedení však promyšleně následovaly vždy až po ústupku z Moskvy. Došlo také ke změně politiky vůči některým státům sovětského bloku. Jugoslávie navázala dobré vztahy s Československem a s Polskem. Důvody byly především ekonomické. Naopak postoj k Bulharsku, Albánii a Maďarsku byl zachován. Když Chruščov v roce 1955 navštívil Bělehrad a slíbil odškodnění za škody způsobené vzájemným sporem, byla celá záležitost v zásadě uzavřena. Sovětský svaz se snažil rychle vtáhnout Jugoslávii pod svůj mocenský vliv. Ta se ovšem nezřekla všech vztahů se západními zeměmi. Zde se započala houpačková politika Jugoslávie. Lavírování mezi východním a západním blokem bylo pro Jugoslávii velmi výhodné a přineslo jí mnoho především ekonomických úspěchů (Pelikán, 2001).

3.10 Období národnostního klidu

Nacionální mír byl základem vnitřní stability Jugoslávie. Západní i východní blok pochopil, že Jugoslávii nemůže plně přesunout do své sféry vlivu a tak se obě strany snažily, aby Jugoslávie nepřestoupila k druhému bloku. Tento důsledek jugoslávské zahraniční politiky také přispěl k nevytváření etnických problémů uvnitř Jugoslávie. Zahraniční politika tak byla v konečném důsledku důležitým faktorem při řešení národnostní otázky (Pelikán, 1994, s. 64).

K lepší národnostní situaci přispělo podepsání Balkánského paktu na začátku 50. let. Jednání s Tureckem vedla k tomu, že i Turci měli v

Jugoslávii svá práva jako národnostní menšina. Nedochozelo tak k výrazným sporům mezi Turky a slovanským obyvatelstvem. Byla umožněna i organizovaná a především dobrovolná emigrace Turků zpět do vlasti. Tureckou menšinu tvořilo v té době přibližně 100 000 lidí. Tato událost měla pozitivní důsledek na tureckou menšinu, ale částečně i na další menšiny v Jugoslávii. Vědomí, že mohou kdykoliv dobrovolně opustit Jugoslávii přispělo k pocitu národní bezpečnosti menšin. Stejným způsobem se postupovalo v případě italské menšiny na pobřeží Jadranského moře. V rámci zlepšení vztahů s Itálií bylo Italům, kteří byli nuceni se po 2. světové válce vystěhovat, umožněno vrátit se zpět na pobřeží Jadranu.

Spojením všech těchto částí zahraniční i domácí politiky byla Jugoslávie v 50. letech a především na jejich konci na vrcholu etnické stability. Jako příklad etnické stability může posloužit výrazné zvýšení počtu sňatků mezi jednotlivými národy Jugoslávie. Na konci 50. let byla jedna pětina všech uzavřených manželských svazků smíšených. Do těchto smíšených svazků vstupovaly všechny národy, kromě Albánců. Smíšené sňatky s Albánci tvořily jen dva ze sta. Tento jev je důkazem, že albánský národ byl i nadále izolovaný a tato izolovanost se nepodařila prolomit a také, že vztahy Albánců s ostatními národy nejsou tak dobré jako v případě zbylých národů (Pelikán, 1992, s. 379).

Klid v národnostní situaci dokazovaly i neúspěšné pokusy exilových nacionalistických skupin. Jejich nepřitažlivý program se v kontrastu s jugoslávskou politikou nemohl prosadit. Aktivita tajné policie a likvidování těchto skupin zde také sehrála roli. K větší popularitě režimu přispěla i možnost cestování do zahraničí a také možnost pracovat v západních zemích. Výrazně se tak zmenšila nezaměstnanost a zvýšila úroveň jugoslávských rodin. Na druhou stranu tato možnost způsobila odliv kvalifikovaných pracovníků.

Stabilita moci v levicově totalitním, avšak národnostně velmi tolerantním režimu, růst životní úrovně obyvatel a etnický klid dokončil tvoření několika národů. Makedonců, ČernoHORců a Muslimů z Bosny. Z

nevýznamných etnik v království SHS se staly národy. V 50. a v počátcích 60. let byly národnostní vztahy nejkolidnější z celé historie společného státu v tomto jihoslovanském prostoru. Vědomí pospolitosti a společné příslušnosti k jugoslávskému národu, které se postupně od vzniku Jugoslávie prohlubovalo, bylo v této době také nejsilnější (Šesták et al., 1998, s. 533-534).

3.11 Změny a nastupující krize v 60. letech

I když se v 50. letech mohla národnostní situace zdát idylická, nebyla to zcela pravda. V polovině 50. let začala být patrná izolovanost albánského etnika v Kosově a jejich demonstrace proti hlavnímu režimu, vedly až k tzv. Prizrenskému procesu v roce 1956. Tento zmanipulovaný proces měl odhalit albánské špiony uvnitř komunistické strany. Došlo při něm k domovním prohlídkám, při kterých byly objeveny zbraně a k násilnému vyslýchání. Jelikož byl zásah veden jen proti albánskému obyvatelstvu, jednalo se o ojedinělý proces, který se tak trochu vymykal dosud praktikované národnostní politice. Byla to preventivní akce, která měla zabránit dalším demonstracím a případným nepokojům v oblasti. Následkem byla ještě větší nevraživost Albánců vůči režimu a především vůči Srbům (Štěpánek, 2011, s. 137-148).

K větším změnám národnostní situace začalo docházet v polovině 60. let. V této době pomalu přestávaly proudit peníze ze západních zemí i východního bloku. Začínaly se projevovat čím dál větší rozpory mezi hospodářským vývojem jednotlivých oblastí a systémem vlastnických vztahů a také totalitním režimem (Pelikán, 1992, s. 380). Jugoslávie se v této době ocitla na pomyslné křižovatce. Díky ekonomickému růstu v předchozích letech, popularitě Tita a také politické podpoře obou bloků bylo v tuto dobu možné přestoupit z totalitního komunistického režimu na režim demokratickosociální. Tento přechod překazily osobní ambice Tita, který by tak zákonitě přišel o svou moc ve státě. Tito v té době změnil přístup, jakým ovlivňoval dění ve státě. Titův záměr byl předat jednotlivým republikám moc, nyní i z části fakticky, ne jen formálně jak tomu bylo

doposud. Tím by podle něj ještě posílil své postavení, neboť by mohl lidi ve vedení států snáze kontrolovat. Chtěl také využívat sporů jednotlivých republik v jejich oligarchickém vedení. Tím ovšem zpřístupnil cestu pro opětovný vznik národních nacionalismů, které do té doby velmi silně utlumil. V Jugoslávii totiž do té doby zajišťovaly etnický klid dva aspekty. První byl poskytnutí národní autonomie všem národnostním menšinám v Jugoslávii. Druhý aspekt byl, že Tito veškerou faktickou moc a pravomoci soustřeďoval v úzkém kruhu komunistického vedení v Bělehradě, který díky své moci reguloval a potlačoval rozpory mezi etniky. Změna v mocenské struktuře a předání některých pravomocí na jednotlivé republiky způsobila zvrát, který ovlivnil i národnostní stabilitu. Kdyby se uskutečnil přechod k demokratickému režimu, měly by tyto změny za následek posílení svébytnosti a politických práv jednotlivých národů. Ovšem v totalitním režimu, kde se obyčejní lidé nemohli účastnit politického dění, dostaly tyto pravomoci jen skupiny vyvolených ve vedení republik. Tyto skupiny oligarchistických vůdců jednotlivých republik, měly nyní dostatek pravomocí, aby mohly prosadit své osobní zájmy a k tomu účelu začaly používat dostupných prostředků, jako bylo podněcování národních nacionalismů. To samozřejmě vedlo k vytvoření nových etnických napětí (Šesták et al., 1998, s. 541).

Předání většího množství pravomocí na jednotlivé republiky bylo uzákoněno v nové ústavě z roku 1963 a v dodatcích z roku 1967 a 1968. Tyto ústavní změny přiznávají jednotlivým národům právo na sebeurčení, včetně možnosti odštěpení se od federace. Ve skutečnosti však tyto možnosti nebyly v ústavě jasně vysvětleny a tak se nemohly zákonně uskutečnit (Macan, 2000, s. 152). V nové ústavě byl kladen důraz na samostatnost republik především v ekonomickém hledisku. Celý systém byl pomocí dodatků ještě více složitější. Tito díky této ústavě předal částečně pravomoci do rukou lídrů jednotlivých republik, ale stále to byl on, kdo měl hlavní slovo v důležitých záležitostech. Avšak i tyto částečné pravomoci stačily k tomu, aby se stalo již výše zmíněné. Ústavou z roku 1963 byla také Federativní lidová republika Jugoslávie přejmenována na

Socialistickou federativní republiku Jugoslávie¹⁸ (Balut et. al., 2003; Cabada, 2008).

Tlumení národnostních rozporů, pomocí emancipace a rozvoje etnik spolu s ústředím moci v Bělehradě, přestávaly být účinné. Jedním z dalších důvodů obnovy národnostních sporů byl také nerovnoměrný vývoj v rámci celé Jugoslávie. Severní oblasti byly vyspělejší než oblasti jižní. Bohatší severní regiony tuto situaci vnímaly jako dotování chudších etnik. Naopak chudší regiony se cítily vykořisťovány těmi bohatšími. Další faktor nových sporů byl například nerovnoměrný demografický vývoj. V Kosově i díky tomu pokračovaly problémy. Po válce bylo v Kosovu většinové obyvatelstvo srbské národnosti. Díky vysoké natalitě Albánců, žijících v tomto regionu, začalo docházet k vytlačování Srbů z Kosova. Z těch se stala v Kosovu minorita. V Kosovu bylo v 60. letech až 80% Albánců. Ti skupovali Srbské nemovitosti a zbylí Srbové se z nově vzniklého nepřátelského prostředí také začali stěhovat, ač byly na "svém" srbském území. Začala tak narůstat srbská xenofobie vůči Albáncům v Kosovu. Titova vláda nedovolila žádný otevřený spor, avšak pocity diskriminace se začaly pomalu objevovat. Otázku Albánců v Kosovu se vedení Jugoslávie rozhodlo řešit posílením Albánců v hospodářské, politické i společenské oblasti v rámci Kosova. Vznikla zde i albánská univerzita. Avšak ani tato opatření nedokázala zcela utlumit protijugoslávské nálady Albánců a přinesla pouze dočasné řešení (Pelikán, 1997, s. 17-24). V Kosovu byla následně provedena jazyková reforma. Vedení Jugoslávie tím uznalo kulturní jednotu albánského národa bez ohledu na státní příslušnost. Albánská otázka přerůstala rámcem problematiky Kosova a vědělo se o ní v celé Jugoslávii. V této době se podle Pirjevce (2000) "O napětí a národnostních konfliktech, dlouho zastíraných heslem bratrství a jednoty, mohlo konečně otevřeně hovořit."

Při začínajících etnických nepokojích bylo pro Tita důležité udržení klidu v Bosně a Hercegovině. Po 2. světové válce byly samozřejmě

¹⁸ Zkráceně SFRJ

všechny bosenské národnosti uznány jako svébytné a svéprávné. Muslimové byli fakticky uznáni jako rovnoprávná entita s Chorvaty a Srby, avšak po celou dobu trvání Jugoslávie byl některými předáky KSJ prezentován názor, aby se muslimové deklarovali jako Chorvaté, Srbové nebo Jugoslávci. Úspěchu v plném uznání své národní svébytnosti dosáhli muslimové právě díky Titovi, který učinil v 60. letech emancipujícím se muslimům jisté ústupky, například pojmenování Muslimové psáno s velkým M. Po té, co Tito oficiálně, pomocí ústavy, uznal muslimskou svébytnost, začala se prezentovat rovnoprávnost s Chorvaty a Srby například stejným zastoupením v politických orgánech Bosny. V národnostně smíšené Bosně a Hercegovině měl před vznikem Jugoslávie vždy jeden národ dominantní postavení. V SHS to byli Srbové a za 2. světové války Chorvaté. V Jugoslávii tuto roli převzala Komunistická strana Jugoslávie a právě díky její národnostní politice udržovala Bosnu a Hercegovinu v plné rovnoprávnosti všech tří národů. Přispívala tak k etnickému klidu v tomto státě, který byl pro Tita a jeho vládu v tomto období důležitý. Ovšem díky zvýšení početnosti muslimské populace, se vztahy začaly od konce 60. let postupně zotřovat (Hladký, 2005, s. 212-222).

3.12 Národnostní krize

V 60. letech byly patrné náznaky nastupujících etnických nepokojů, jak bylo vidět na příkladu Kosova, které tvořilo etnicky nejkonfliktnější oblast. Na počátku 70. let se ovšem tyto nepokoje znatelně rozšířily. V souvislosti se změnou politického systému popsaném výše, začaly stále častěji vznikat nacionální nálady.

Nespokojenost některých sociálních a etnických skupin měla za následek také protesty, které proběhly především v na přelomu 60. a 70. let. První vlna protestů byla spíše bez nacionálních tenzí. Hlavním protestem byla stávka vysokoškolských studentů v Bělehradě v roce 1968, jež byla inspirována německými a francouzskými kolegy. Podmínky, kladené studenty pro ukončení stávky, se týkaly především

provedení potřebných reforem a očisty vládních orgánů od zkorumpovaných funkcionářů (Pelikán, 1994, s. 74). Podle Pirjevce (2000) studenti vyčítali Komunistické straně Jugoslávie, sociální nerovnost a politický a hospodářský chaos, který nastal po hospodářské reformě. Po násilném policejním zásahu nabyla stávka takových rozměrů, že se vedení strany obávalo, aby se k nim nepřidali další skupiny a stávka se nerozrostla do velkých rozměrů a nepokojů. Bělehradské orgány nebyly schopny situaci zvládnout a tak Tito osobně vystoupil s příslibem splnění požadavků. Stávka skončila a Tito, ačkoliv nesouhlasil s názory stávkujících, situaci uklidnil. Tito samozřejmě neměl zájem na sanaci režimu, jelikož by mohla ohrozit i jeho osobní postavení.

Druhá vlna protestů již měla značně nacionální charakter a týkala se více oblastí v celé Jugoslávii. V Kosově pokračovaly spory, které vyvrcholily demonstracemi, které musely být potlačeny dokonce s pomocí armády. Albánci požadovali vlastní republiku. Tento požadavek byl formulován na základě počtu Albánců, kterých bylo stejně jako Makedonců a více než Černohorců, kteří svoji republiku měli. Titova vláda v dodatku ústavy rozhodla učinit kompromis. Z Kosova se sice nestala další svazová republika, avšak získalo další pravomoci, které se rovnaly pravomocem republik. Aby nedošlo k nepokojům ve Vojvodině, další autonomní oblasti bez statusu republiky, došlo ke zvýšení pravomocí i zde (Štěpánek, 2011, s. 217-240).

Nově se také vytvořily nacionální nepokoje u Chorvatů. Požadování samostatnosti chorvatského jazyka a zrušení jazykové unie se Srby a Černohorci některými chorvatskými intelektuálními skupinami vyřešilo jugoslávské vedení bez problémů. Ovšem když v roce 1971 začaly některé chorvatské komunistické špičky požadovat změnu rozpočtové politiky, nacionální nepokoje vzrostly. Chorvatská strana si stěžovala, že dotuje chudší oblasti, a požadovala větší samostatnost pro Chorvatsko právě v oblasti ekonomiky, aby bylo možné provést potřebné reformy, které Tito odmítal. Kritika systému se postupně dotkla i centralismu a byla namířena zejména proti Srbům. Chorvatské nacionální nálady vzrostly a

poté, co se s nimi ztotožnila i část obyčejných obyvatel, došlo k tomu, že na scénu vstoupily i ultranacionalistické skupiny. Ty požadovaly oddělení Chorvatska od Jugoslávie. Těmito nacionálními náladami byla nejvíce postižena srbská menšina žijící v Chorvatsku. Po té co Tito prohlásil, že se s nepokojí vypořádá všemi dostupnými prostředky, došlo k rezignaci hlavních politických představitelů těchto nepokojů a situace se částečně uklidnila. Tito poté uskutečnil velkou výměnu ve vedení chorvatských komunistů v některých úřadech a někteří hlavní představitelé skončili dokonce před soudem. V následujících letech došlo k dalším velkým čistkám v komunistické straně. Tato výměna hlavních předáků jen zbrzdila problémy, které se dostávaly na povrch (Vykoukal et. al., 2000, s. 632-635).

K nárůstu nespokojenosti došlo i ve Slovinsku. Vzniklé problémy se týkaly především jazykové otázky. I když byla při vzniku Jugoslávie po 2. světové válce proklamována rovnoprávnost všech jazyků na jugoslávském území, srbochorvatština byla před slovinštinou jednoznačně upřednostňována. Slovinští intelektuálové volali po větším uplatnění slovinštiny ve veřejném životě. Slovinský parlament dokonce vyzval ústavní soud, aby uzákonil používání slovinštiny spolu se srbochorvatštinou ve všech svazových orgánech a také psaní latinkou i cyrilicí. K výzvě se přidali i Makedonci (Pirjevec, 2000, s. 327).

Reakcí na vzniklé problémy byla ústava z roku 1974, která obsahovala výrazně decentralistické prvky a přenášela další pravomoci na jednotlivé republiky. V nové ústavě bylo obsaženo právo veta jednotlivých republik, které mohlo být uplatněno při jednání o kolektivních záležitostech. Ústava měla výrazné konfедераční prvky (Hladký, 1993, s. 12). Tato opatření situaci částečně vyřešila, avšak Tito, který se díky ní stal doživotním prezidentem, opět ze své moci diktátorského vůdce nedovolil, aby byly všechny deklarované pravomoci uplatňovány pouze republikami. Nová ústava tak narážela na Titův politický vliv.

Ústava z roku 1974 byla reakcí na liberální a nacionální postoje Chorvatů a také Slovinců. Republiky se díky ní ocitají na prvním místě,

před federací. Byla v ní také zakomponovaná odpovědnost jednotlivých republik vůči celku a zdůrazňovala multinárodnost Jugoslávie. Všechny politické funkce měli od té doby být obsazovány na základě parity, zástupci všech národů. Je třeba zmínit, že nová ústava vyšla z ideologického předpokladu, že všechny národnostní nepokoje byly již vyřešeny za 2. světové války a nepokoje nové měla řešit samospráva Jugoslávie. Bylo také zavedeno republikové občanství, které fungovalo vedle občanství jugoslávského. Krok, který uskutečnila vláda SFRJ touto ústavou, měl pomoci ještě více propojit politickou a ekonomickou sféru Jugoslávie do jednoho celku (Cabada, 2004; Balut et. al., 2003).

Ústava, jež byla pokusem o pozastavení národnostních rozporů, neuspěla a spíše naopak, k více etnickým sporům přispěla. Výkonnou moc svěřenou jednotlivým státním vedením a stejné zastoupení ve všech federačních úřadech a federační vládě mělo omezit hegemonii jednoho národa, pozastavit nacionální nálady a utvrdit Jugoslávce, že jsou společný národ. Reálný účinek byl, že ústava podporovala vedení jednotlivých republik v nacionálním jednání. To byl samozřejmě problém, který později vedl k rozpadu Jugoslávie (Vykoukal et. al., 2000, s. 635-640).

3.13 Jugoslávie po smrti Tita

Po smrti Josipa Broze Tita v roce 1980 se všechny problémy vzniklé během 70. let více prohloubily. Titova moc, obliba u mnoha lidí, spolu s jeho kultem, který byl v té době největší v Evropě, dokázala držet Jugoslávii pohromadě. Nikdo z Titových nástupců nebyl schopný přijít s programem, který by řešil národnostní, ale i ekonomické problémy, které se v té době začaly silně ozývat. Změny, které v 80. letech proběhly v Sovětském svazu, se promítly i na Jugoslávii. Rozdělení světa na západní a východní blok se začalo pomalu hroutit a západní mocnosti ztratily o Jugoslávii jakýkoliv zájem, který do té doby měly. Složitá struktura státní správy, kterou vytvořila ústava z roku 1974, byla nefunkční a moc centrálních orgánů přebíraly republikové instituce,

posílené nacionalismem (Vykoukal et. al., 2000, s. 742). Latentní spory, které začaly dávno před 2. světovou válkou a v titovské Jugoslávii byly silně utlumeny, se draly na povrch a nacionalistické nálady se začaly (nyní již velmi výrazně) projevovat. Konflikt v Kosovu, již nemohlo posttitovské vedení udržet v přijatelné míře. Srbský nacionalismus a protialbánské nálady, využil Slobodan Milošević. Albánské vztahy se Srby, Černohorci a Makedonci, nebyly nikdy po dobu trvání Jugoslávie dobré. Avšak nyní se tato oblast stala jakousi rozbuškou pro konflikt, který v 90. letech skončil rozdělením Jugoslávie a tragickou válkou (Šesták et al., 1998, s. 552-564).

4. Závěr

V úvodu mé práce jsou ve zkratce zmíněné dějinné události, které ovlivnily národnostní otázku v Titově Jugoslávii. Již od 19. století se v jihoslovanském prostoru objevovala jihoslovanská idea. Ovšem vždy byla přizpůsobována tak, aby jeden národ byl více zvýhodněn než ty ostatní. Rozvíjely se tedy myšlenky srbského, chorvatského a albánského nacionalismu a další jim podobné. Společný státní útvar před 2. světovou válkou, Království Srbů, Chorvatů a Slovinců byl na srbském zvýhodnění a myšlenkách srbského nacionalismu postaven. Ovšem neřešená národnostní otázka a vědomí národů, že jsou utlačovány jedním dominantním národem, vedla také k jeho rozpadu a k rozpoutání etnických konfliktů za 2. světové války, kdy byla Srbům oplácena jejich nadvláda a chování k ostatním národům v SHS.

Z informací, uvedených v mé práci je jasné, že národy na území bývalé Jugoslávie mají již od dřívějších dob silné nacionální cítění, trvajícím až do dnes. Toto silné sepětí s vlastním národem, zapříčiněné jistě i mnohými okupacemi jihoslovanského prostoru a nadvládou jiných národů, například Osmanskou říší a Habsburskou monarchií, spolu s rozdílným náboženstvím, povahou jednotlivých národů i nejednotným hospodářským vývojem způsobuje mnohé etnické konflikty v této oblasti.

Tyto nacionální spory z minulosti měly podle mého názoru vliv na to, jakým způsobem Tito národnostní otázku řešil. Právě v utlumení nacionálního cítění jednotlivých národů, vytvořením nové jugoslávské identity, jež byla nadřazená té národní, byla příčina úspěchu Tita v jeho národnostní politice. Všechny národy si byly rovny, nebyl žádný privilegovaný, jak tomu bylo v minulosti. Proto jsem považoval za povinnost zmínit v úvodní části mé práce vývoj jugoslávských národů a jejich vztahy. Dalo by se říct, že se Tito poučil z minulosti. Samozřejmě, aplikoval sovětský koncept, avšak přizpůsobený podmínkám Jugoslávie, což bylo zásadní.

Tato práce pojednávala o vztazích mezi jugoslávskými národy a o řešení národnostní otázky v Jugoslávii za vlády Josipa Broze Tita, tedy v období od vzniku Jugoslávie v roce 1945, až po Titovu smrt v roce 1980. Cíl, který jsem si vytyčil v úvodu této práce, byl popsat a zhodnotit jaká byla Titova národnostní politika, jakým způsobem byla národnostní otázka v tomto období řešena a jaké faktory ji ovlivňovaly.

Národnostní politika v Titově Jugoslávii stála na několika pilířích. Od prvního pilíře se následně odvíjelo vše ostatní. Tímto pilířem bylo velmi důsledné dodržování stejného přístupu ke všem národům a etnikům, žijícím v Jugoslávii a uznání jejich svébytnosti. Titova vláda nově uznala Makedonce, muslimy a Albánce jako samostatnou národnostní skupinu a dala jim stejná práva jako všem ostatním národům. Makedonci, muslimové a Albánci do té doby nikdy nebyli samostatnou a rovnoprávnou národnostní skupinou. Většinou byli utlačováni nebo asimilováni ostatními národy. Zrovnoprávnění pomohlo dovršit jejich historický vývoj v moderní národy. Tím, že v Jugoslávii byly všechny národy postaveny na jednu rovinu, se zabránilo diskriminaci jednoho národa druhým, což se v minulosti dělo prakticky neustále. Konflikty tím způsobené se tedy teoreticky nemohly opět vynořit a došlo k ustálení vztahů na přijatelnou míru, kdy jednotlivé národy mohly spolupracovat a žít vedle sebe v míru a bez větších konfliktů.

Zrovnoprávnění se týkalo všech oblastí, ať už šlo o školství, náboženství, jazykovou rovinu, kulturu nebo ekonomickou stránku. Speciálně bych zde vyzdvihnul otázku náboženství, která je v Jugoslávii značně komplikovaná díky faktu, že se zde na malém prostoru nachází jeho tři velké větve. Katolická a pravoslavná církev a muslimové. Ani náboženské konflikty nebyly v minulosti na tomto území výjimečné, zvláště v době nadvlády Osmanské říše. Zrovnoprávnění a legalizace všech těchto náboženství bylo, dle mého názoru, velké pozitivum při řešení národnostní situace po 2. světové válce. Jazykové zrovnoprávnění bylo samozřejmě také velmi podstatné.

Jugoslávie byla komunistickým diktátorským režimem a velkou součástí její národnostní politiky bylo potírání všech nacionálních projevů ve státě. Tito držel po celou dobu nad Jugoslávií svůj mocenský dohled a nedovolil žádné protijugoslávské jednání nebo jednání, které by narušilo jeho politiku rovnoprávnosti všech národů.

K zavedení a udržení rovnoprávnosti všech národů mu také výrazně pomáhalo federativní uspořádání Jugoslávie. Rovnoprávnost byla zakotvena ve federální ústavě. Je třeba zmínit, že ačkoliv byla Jugoslávie federací, skutečná moc byla v úzkém kruhu vedení Komunistické strany Jugoslávie a především v osobě Tita. Právě toto rozestavění moci, navenek federální a uvnitř totalitní, bylo druhým pilířem, zásadním pro zdárné řešení národnostní otázky.

Komunistická strana Jugoslávie po převzetí moci na konci 2. světové války samozřejmě praktikovala sovětský model. Ten byl však pro její účely upraven a zejména po roztržce se Stalinem se Jugoslávie začala ubírat jiným směrem. Žádný z národů neměl v Jugoslávii privilegované postavení jako v SSSR Rusové.

To, že se Jugoslávie ubírala jiným směrem než SSSR, pro ni bylo velmi výhodné. Lavírování mezi západním a východním blokem přineslo Jugoslávii politickou stabilitu na mezinárodním poli a především ekonomickou pomoc nejdříve od západních mocností a po usmíření s Moskvou i od východního bloku. Ekonomická pomoc byla zejména po 2. světové válce velmi výhodná a zabránila případným ekonomickým problémům, které mohli přerůst v problémy etnické.

Důležitým aspektem v řešení národnostní otázky byla osoba samotného Josipa Broze Tita. Jeho oblíbenost díky programu, se kterým po druhé světové válce přišel, ještě narostla po roztržce se Stalinem. Jeho kult, který byl po Stalinovi druhý největší v Evropě, jeho oblíbenost mezi lidmi a jeho pozice vůdce země, výrazně napomáhala k řešení národnostních rozporů. Jeho osobu tedy lze považovat za třetí pilíř, na kterém stálo řešení národnostní otázky v Jugoslávii.

Titova národnostní politika nebyla po celou dobu trvání jeho vlády stejná. Od začátku stála na stejném principu jednoty všech národů a záležitostech s tím souvisejících, avšak jak se vyvíjela politika zahraničních států, jugoslávská ekonomická situace a vztahy mezi jednotlivými národy Jugoslávie, musela se měnit i Titova politika, která měla dopad na politiku národnostní.

Zde je nutné zmínit, že ačkoliv byl v Jugoslávii, po mnoho let etnický klid, bez výrazných konfliktů, byl tento klid pouze relativní. Tvrzení, že za Titovy vlády nedocházelo k žádným etnickým konfliktům, tedy není úplně pravdivé. Situace se oproti předchozím létům výrazně zlepšila a navenek se opravdu mohlo zdát, že Titův režim národnostní situaci zcela vyřešil. Spory mezi některými národy však stále zůstávaly pod povrchem každodennosti. Nebylo také výjimkou, že se tyto spory projevíly vzájemným incidentem. Od toho tu ovšem byl totalitní režim, aby celou situaci vyřešil způsobem, který totalitnímu režimu odpovídá.

Jak jsem již zmínil výše, národnostní politika se musela vyvíjet. Bylo to způsobeno právě nově začínajícími etnickými spory na začátku 60. let. Především stojí za zmínku situace v Kosovu, kde se Albánská část obyvatel, neztotožnila s jugoslávskou identitou a Jugoslávii jako vlastním státem. Postupně byla jednotlivým národům předávána větší moc v rozhodování na úkor federální vlády. Tento trend vyvrcholil v 70. letech, kdy se Jugoslávie stala částečnou konfederací. Tito však zajistil, aby se faktická moc držela stále v Bělehradu v jeho rukou. Kdyby nelpěl na své osobní moci a umožnil přechod k demokratickému režimu, ke kterému mohla Jugoslávie přejít, možná, že by se postupně se vyhrocující národnostní situace uklidnila. Nestalo se tak a oligarchové ve vedení jednotlivých států se začali pokoušet o posílení své osobní moci pomocí nacionalismu, který vedl k rozdmýchání sporů, které do té doby byly Titem velmi silně utlumeny. Národnostní situace se tedy začala, především ke konci Titovy vlády, horšit a začaly vznikat nové konflikty, které vedly k válce v 90. letech.

Národnostní politika v Titově Jugoslávii, řešena úplným zrovnoprávněním všech národů a federativním uspořádáním státu s faktickým centrem moci v rukou nejvyšších komunistických představitelů Jugoslávie a především v rukou Josipa Broze Tita, způsobila z historického hlediska do té doby nejpozitivnější národnostní situaci na tomto území. Po prvních několika letech v novém společném státě se zdála být většina etnických sporů utlumena na vždy. Po působení vnějších i vnitřních vlivů se však tyto spory z minulosti opět vynořily a nacionální nálady, do té doby velmi oslabené, se opět objevily a stály za rozpadem Jugoslávie v 90. letech. Po všech historických zkušenostech je velmi zajímavé, jak se Tito dokázal s národnostní otázkou vypořádat. Na otázku, zda nemohla Jugoslávie přetrvat až do dnešní doby, kdyby se národnostní otázka řešila odlišným způsobem nebo se vyvíjela jinak, bych odpověděl záporně. Jsem přesvědčen, že spory a křivdy mezi jednotlivými národy jsou hluboce zakořeněné a odlišnost těchto národů jim nedovoluje úspěšné dlouhodobé trvání společného státu.

Seznam použité literatury:

BALUT, A., L. CABADA a L. Damjan, 2003. Národní otázka v druhé Jugoslávii - rozpor mezi normativní úpravou a politickou realitou. *Politologický časopis*, s. 115-131. ISSN 1211-3247.

BANKOWICZ, Marek, 2002. *Demokraté a diktátoři*. Praha: Eurolex Bohemia, 402 s., [8] s. obr. příl. ISBN 80-86432-21-1.

BUTLER, Rupert, 2008. *Hitlerovi šakali*. Praha: Naše vojsko, 291 s., [16] s. obr. příl. Fakta a svědectví. ISBN 978-80-206-0991-5.

CABADA, Ladislav, 2005. *Politický systém Slovinska*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 271 s. Politické systémy. ISBN 80-86429-37-7.

CABADA, Ladislav, 2008. Jugoslávie: základní charakteristiky politického systému Titovy SFRJ. *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha: Oeconomica, s. 220-236. ISBN 978-80-245-1388-1.

CABADA, Ladislav a Vladimíra DVOŘÁKOVÁ, 2004. *Komparace politických systémů III*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Oeconomica, 330 s. ISBN 80-245-0806-0.

ČULINOVIĆ, Ferdo, 1955. *Nacionalno pitanje u jugoslovenskim zemljama: historijat njegovog razvitka*. Záhřeb: Novi list, 158 s.

DIZDAREVIĆ, Raif, 2002. *Od smrti Tita do smrti Jugoslávie: svědectví*. České vyd. 1. Praha: Jan Vašut, 351 s. ISBN 80-7236-171-6.

GLENNY, Misha, 2003. *Balkán: 1804-1999 : nacionalismus, válka a velmoci*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: BB art, 547 s. ISBN 80-7257-976-2.

HLADKÝ, Ladislav, 1993. *Jugoslávská krize a její historické souvislosti*. 1. vyd. Jinočany: H & H, 62 s. Panorama dějin. ISBN 80-85467-15-1.

HLADKÝ, Ladislav, 2005. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 388 s., xii s. obr. příl. Monografie (Masarykova univerzita), sv. č. 12. ISBN 80-210-3674-5.

LOVRENOVIĆ, Ivan, 2000. *Bosna a Hercegovina: krátký přehled kulturní historie*. Vyd. 1. Překlad Jeronym Březina. Praha: ISE, 249 s. ISBN 80-86130-05-3.

MACAN, Trpimir, 2000. *Dějiny Chorvatů: přehled*. Vyd. 1. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 166 s. ISBN 80-86130-11-8.

ŠESTÁK, M., M. TEJCHMAN, L. HAVLÍKOVÁ, L. HLADKÝ a J. PELIKÁN, 1998. *Dějiny jihoslovanských zemí*. Praha: Lidové noviny, 756 s. Dějiny států. ISBN 80-7106-266-9.

PELIKÁN, Jan, 1992. Národnostní otázka v Titově Jugoslávii: (Stručný přehled vývoje). *Slovanský přehled*. V Praze: Knihtiskárna F. Šimáček, roč. 78, č. 4, s. 371-385. ISSN 0037-6922.

PELIKÁN, Jan, 1997. *Národnostní otázka ve Svazové republice Jugoslávii: geneze, vývoj, perspektivy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 87 s. ISBN 80-7184-482-9.

PELIKÁN, Jan, 2001. *Jugoslávie a východní blok 1953-1958*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 401 s. ISBN 80-246-0186-9.

PELIKÁN, Jan a Miroslav TEJCHMAN, 1994. *Dějiny Jugoslávie, (1918-1991)*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 89 s. ISBN 80-7066-939-x.

PELIKÁN, Jan, L. HAVLÍKOVÁ, T. CHROBÁK, J. RYCHLÍK, M. TEJCHMAN a O. VOJTĚCHOVSKÝ, 2005. *Dějiny Srbska*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 670 s. Dějiny států (Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 80-7106-671-0.

PIRJEVEC, Jože, 2000. *Jugoslávie 1918-1992: vznik, vývoj a rozpad Karadjordjevicovy a Titovy Jugoslávie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 537 s. Dějiny Evropy (Argo). ISBN 80-7203-277-1.

PLETERSKI, Janko, 1986. *Narodi, Jugoslavia, revolucija*. Lublaň: Državna založba Slovenije, 426 s. ISBN 86-7045-012-7.

RIDLEY, Jasper, 1995. *Tito: Životopis otce Jugoslávie*. Liberec: Dialog, 366 s.

STARČEVIĆ, Veselin a Václav, ŽÁČEK, 1970. *Dějiny Jugoslávie*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 513 s. : il.

ŠTĚPÁNEK, Václav, 2011. *Jugoslávie - Srbsko - Kosovo: kosovská otázka ve 20. století*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 471 s. ISBN 978-80-210-5476-9.

TEJCHMAN, Miroslav, 1992. Kořeny nenávisti: Z dějin chorvatsko-srbských vztahů. *Slovanský přehled*. V Praze: Knihtiskárna F. Šimáček, roč. 78, č. 4, s. 386-395. ISSN 0037-6922.

THOMAS, Nigel a MIKULAN, Krunoslav, 2009. *Válka v Jugoslávii: Slovinsko a Chorvatsko 1991-95*. 1. vyd. Praha: Grada, 64 s. ISBN 978-80-247-2876-6.

TOMASEVICH, Jozo, 1975. *The Chetniks*. Stanford, Calif.: Stanford University Press, 508 s. ISBN 978-0-8047-0857-9.

VYKOUKAL, J., B. LITERA a M. TEJCHMAN, 2000. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. 1. vyd. Praha: Libri, 860 s. Historická řada. ISBN 80-85983-82-6.

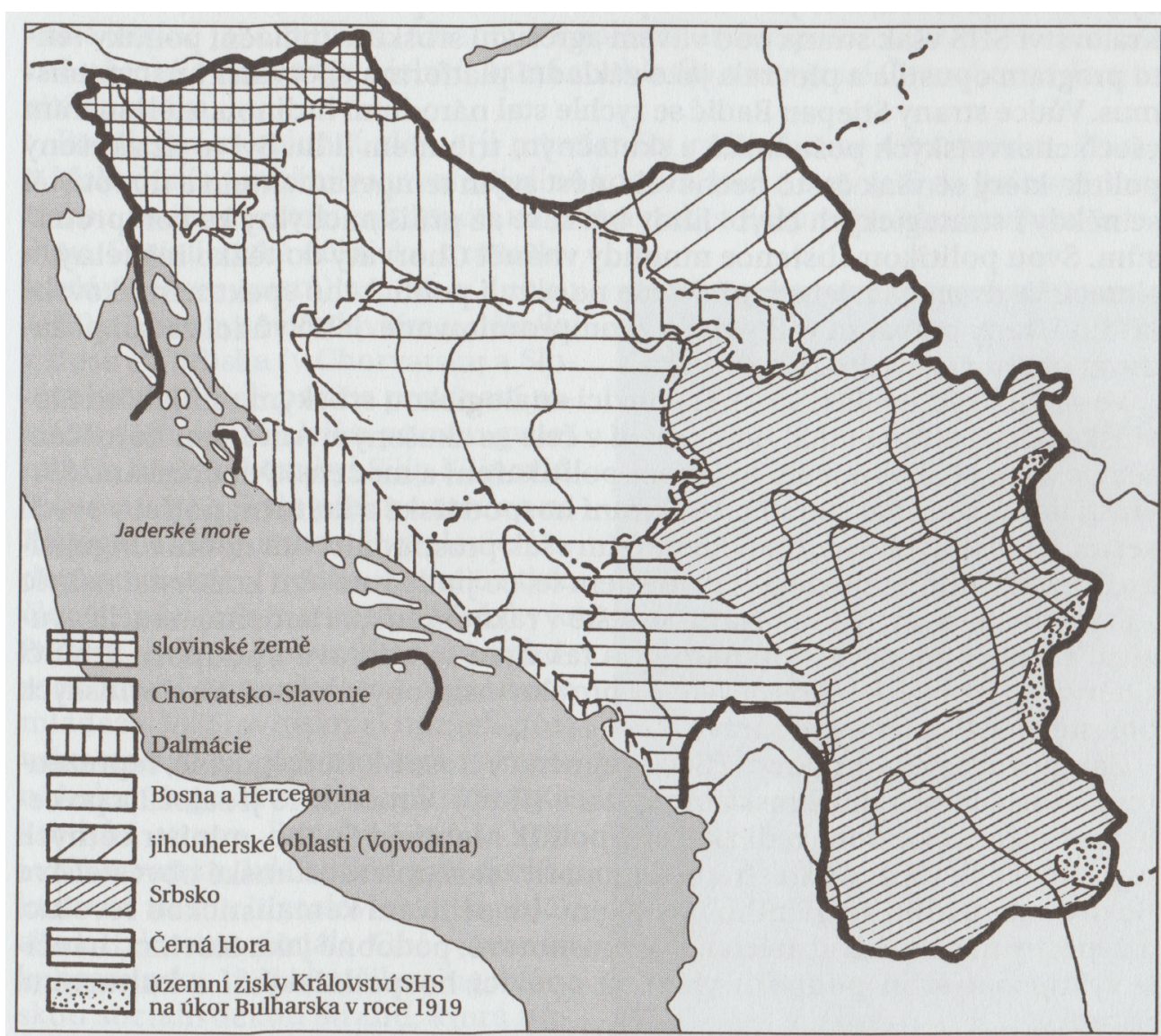
Seznam příloh:

- Příloha č. 1: Mapa územních celků, z nichž vzniklo Království Srbů, Chorvatů a Slovinců
- Příloha č. 2: Mapa rozdělení První Jugoslávie na bánoviny v letech 1929 a 1939
- Příloha č. 3: Mapa Jugoslávie za 2. světové války
- Příloha č. 4: Mapa národnostního složení Jugoslávie z roku 1981
- Příloha č. 5: Tabulka národnostního vývoje v Jugoslávii v letech 1948-1991

Přílohy:

Příloha č. 1

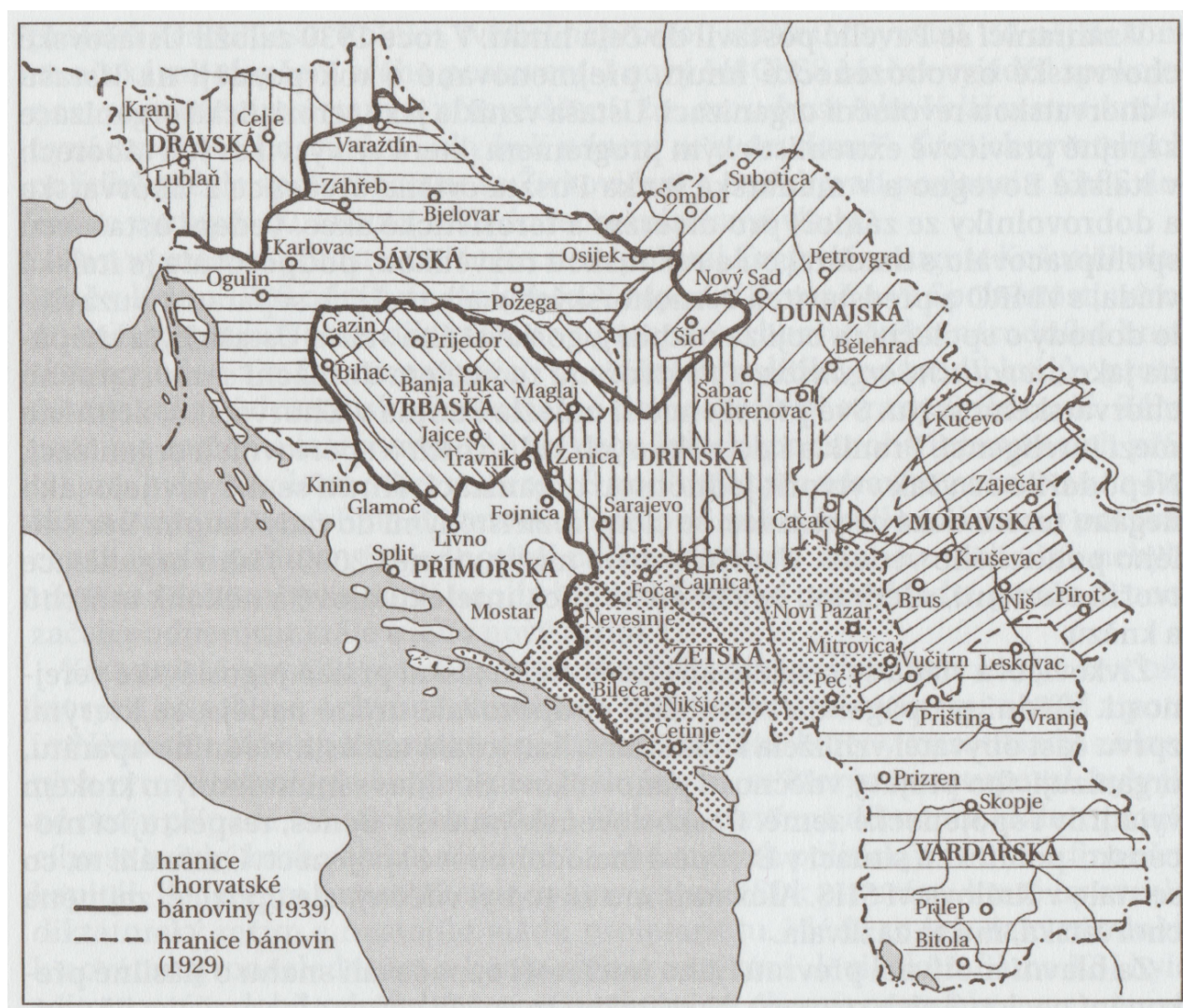
Mapa územních celků, z nichž vzniklo Království Srbů, Chorvatů a Slovinců¹⁹

¹⁹ Šesták et al., 1998, s. 391

Příloha č. 2

Mapa rozdělení První Jugoslávie na bánoviny v letech 1929 a 1939²⁰

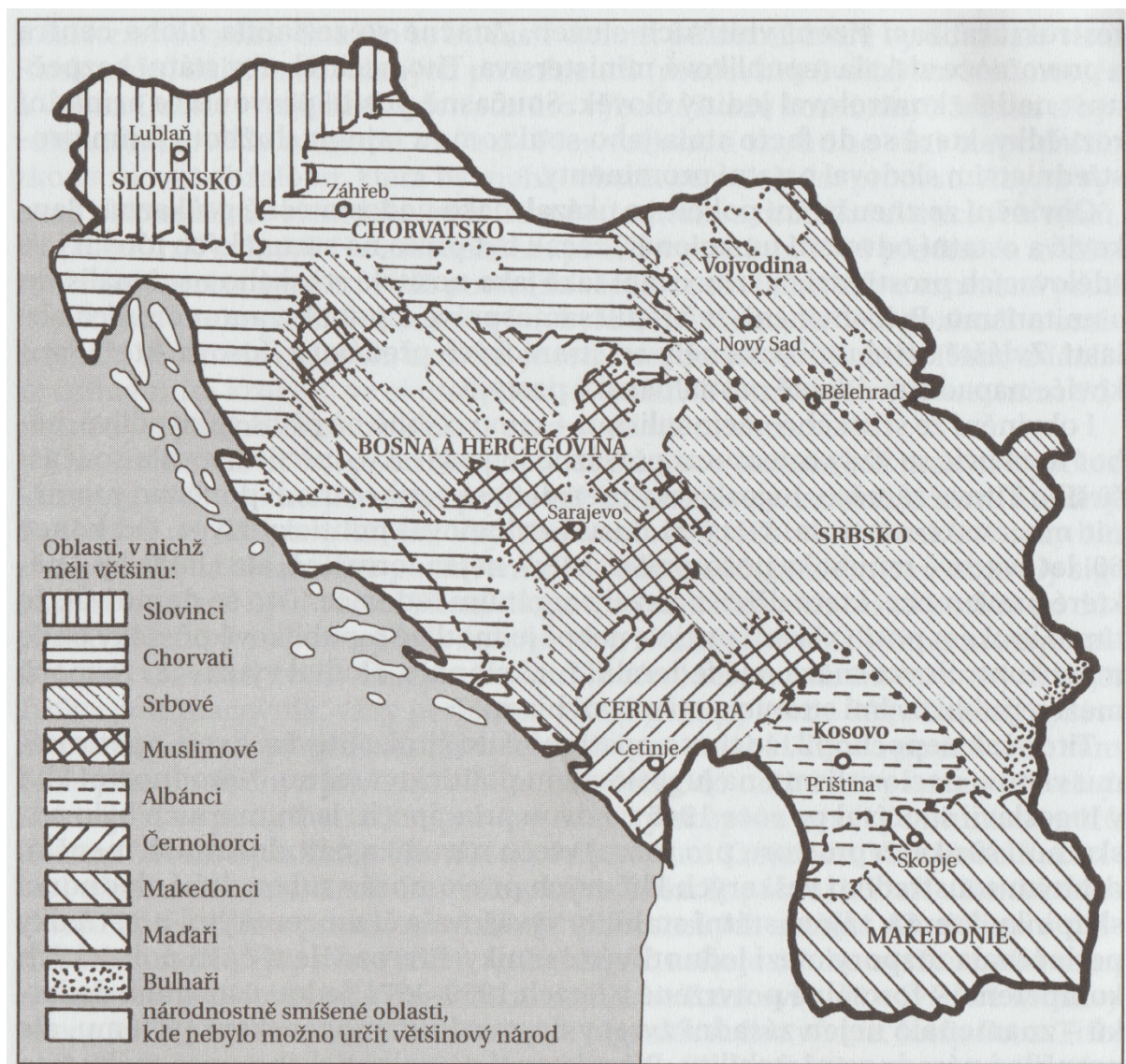
²⁰ Šesták et al., 1998, s. 420

Příloha č. 3

Mapa Jugoslávie za 2. světové války²¹

²¹ Tomasevich, 1975, s. 90

Příloha č. 4

Mapa národnostního složení Jugoslávie z roku 1981²²

²² Šesták et al., 1998, s. 542

Příloha č. 5

Tabulka národnostního vývoje v Jugoslávii v letech 1948-1991²³

(v tisících)

	1948		1953		1971		1981		1991	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
Srbové	6 547,1	41,5	7 065,9	41,7	8 143,2	39,7	8 140,5	36,3	8 497,6	36,1
Chorvaté	3 784,4	24,0	3 975,5	23,5	4 526,8	22,1	4 428,0	19,8	4 654,5	19,8
Slovinci	1 415,4	9,0	1 487,1	8,8	1 678,0	8,2	1 753,6	7,8	1 749,4	7,4
Makedonci	810,1	5,1	893,2	5,3	1 194,8	5,8	1 341,6	6,0	1 372,1	5,8
Muslimové	809,9	5,1	998,7	5,8	1 729,9	8,4	1 999,9	8,9	2 311,3	9,8
Albánci	750,4	4,8	754,2	4,5	1 309,5	6,4	1 730,9	7,7	2 160,0	9,2
Černohorci	425,7	2,7	466,1	2,8	508,8	2,5	579,0	2,6	533,9	2,3
Jugoslávci	-		-		273,1	1,3	1 219,0	5,4	468,1	2,0
Maďaři	496,5	3,2	502,2	3,0	477,4	2,3	426,9	1,9	375,1	1,6
Turci	98,0	0,6	259,5	1,5	127,9	0,6	101,3	0,5	109,2	0,4
Slováci	83,6	0,5	85,0	0,5	83,7	0,4	80,3	0,4	72,6	0,3
Rumuni	64,1	0,4	60,4	0,4	58,6	0,3	55,0	0,2	43,3	0,2
Bulhaři	61,1	0,4	61,7	0,4	58,6	0,3	36,2	0,2	27,6	0,1
ostatní	426,8	2,7	327,1	1,8	352,7	1,7	535,4	2,3	1 174,5	5,0
celkem	15 772,1	100,0	16 936,6	100,0	20 523,0	100,0	22 427,6	100,0	23 549,2	100,0

²³ Vykoukal et. al., 2000, s. 747

Resumé:

This bachelor thesis is focused on southslavic area, especially countries of the former Yugoslavia, or the surrounding states, which had some influence or impact to Yugoslavia. Primarily it will cover the areas that belong to Serbia, Croatia, Slovenia, Bosnia and Herzegovina, Montenegro and Macedonia. It will deal with social and political relations between the Yugoslavian nations or their relations with other nations that will somehow influence them. The main theme of my work is national policy in Tito's Yugoslavia and in what way was in Yugoslavia solved the national question. What resources was utilized to make relations between nations in Yugoslavia best without ethnic conflicts that are in this area common.

The main goal of this bachelor thesis is to describe and evaluate how the national question in Yugoslavia was dealt in that period and upon what principles stood Tito's policy. It also describes how Tito dealt with national question and describe what other circumstances influenced national policy and the national question in Yugoslavia.

It also points out the way how the national question was solved before 1945 and how the creation of Yugoslavia had an impact on the kind of national policy Tito chose. It also mention the fact that Tito national politics did not stay same for the whole duration of Yugoslavia but developed according to the needs of society and the leader of Yugoslavia. It also outlines the personal role of Josip Broz Tito in the national policy.

Work is supplemented by tables and maps that illustrate the distribution and population of nations and ethnic groups in Yugoslavia.